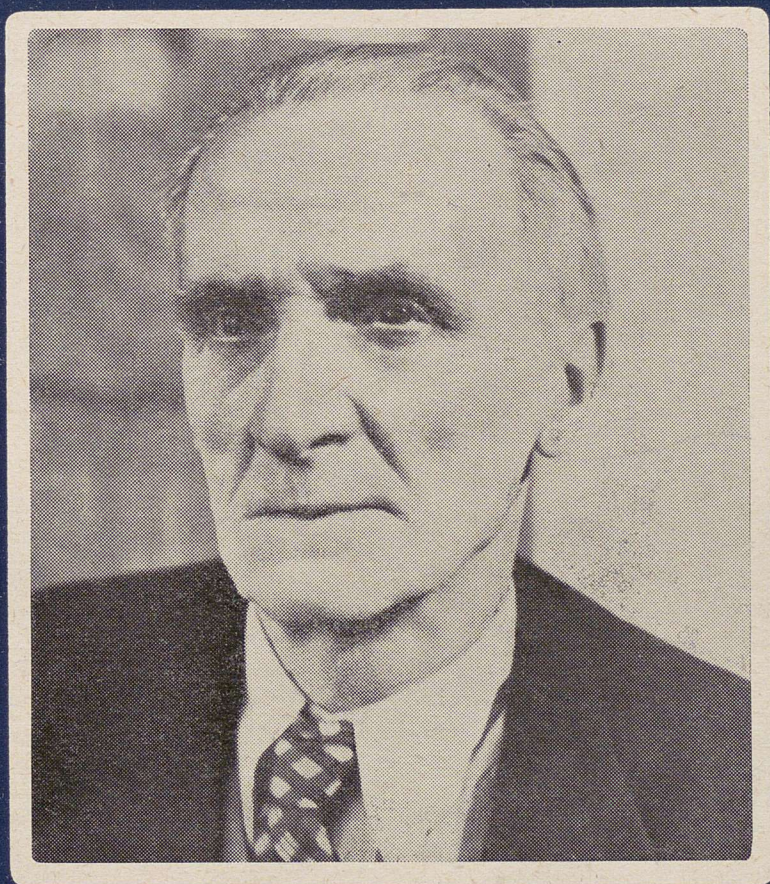

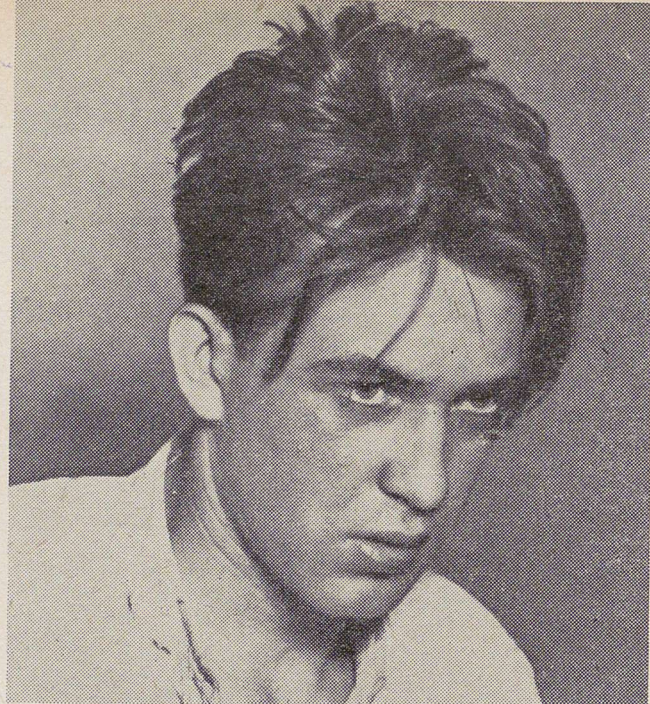
OCHOTNICKÉ DIVADLO

7

ROČNÍK I.

PRAHA 1955 - PNS 257

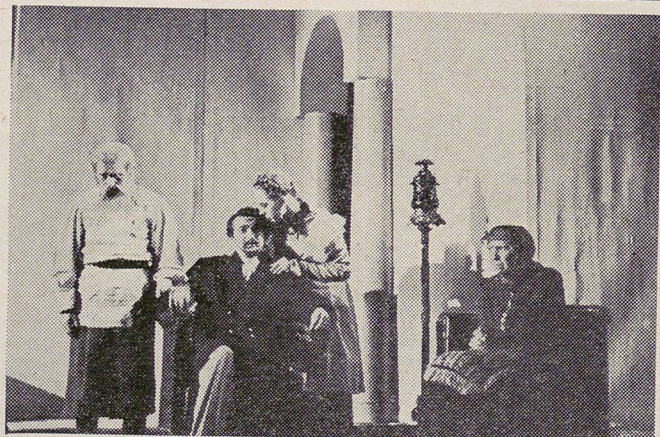
Vítězové Národních přehlídek DO HRONOVA

Předsednictvo Ústředního koordinačního orgánu pro lidovou uměleckou tvořivost v Praze rozhodlo na návrh porot Národních přehlídek divadelních souborů českých krajů o výběru účastníků, reprezentantů našeho ochotnického hnutí, na letošní jubilejní XXV. Jiráskův Hronov. Uveřejňujeme dnes tyto nejlepší z nejlepších našich kolektivů a jejich repertoár z Národních přehlídek na stránce cti.

VÍTĚZOVÉ I. KATEGORIE — ZAČÍNÁJÍCÍCH SOUBORŮ:

Ústřední soubor státních pracovních záloh v Praze
A. S. Makarenko-M. Stehlík „Začínáme žít“

ZK PREFA Hýskov (kraj Praha)
A. Kornejčuk „Chirurg Platon Krečet“

VÍTĚZOVÉ II. A III. KATEGORIE — POKROČILÝCH SOUBORŮ:

ZK Pal-Magneton Kroměříž (kraj Gottwaldov)

M. Matušíková „Kristina“

ZK MAJ v Hronově (kraj Hradec Králové)

Bratři Mrštíkové „Maryša“

ZK Karborundum Benátky n. Jizerou (kraj Praha)

Bratři Mrštíkové „Maryša“

Dům osvěty v Jilemnici (kraj Liberec)

A. P. Čechov „Strýček Váňa“

ZK Vítkovických železáren Klementa Gottwalda
(kraj Ostrava) M. Stehlík „Nositelé řádu“

Vojenský soubor „Hakenovec“ (kraj Ústí n. L.)
B. Lavreněv „Přelom“

S. K. NEUMANN — BÁSNÍK A BOJOVNÍK

LUDMILA PELIKÁNOVÁ, laureátka státní ceny,
členka redakčního kruhu „Ochotnického divadla“

Pátého června 1955 jsme vzpomněli osmdesátin Stanislava Kostky Neumanna. Vzpomínka je slovo, vyvolávající představu hluboké minulosti, skončeného, uplynulého děje. A zatím dílo básníka S. K. Neumanna prudce žije, hovoří k dnešku i ukazuje směr do budoucna. Každý z nás ať odpovídá na otázku: Znáš opravdu dílo Neumannovo natolik, že se mi stalo zbraní pro boj, který vedeme? Co jsem já udělal pro to, aby dílo velkého bojovníka se stalo nejdražším majetkem a nejsilnější výzbrojí každého občana tohoto státu, za jehož život ve spravedlivém řádu se SKN bil po celý svůj život, každým tahem svého pera?

Znáš Neumannovo dílo znamená být svědkem zákonitého vývoje velké socialistické osobnosti, bezpečně po celý život se orientující silným smyslem pro pravdu a spravedlnost, ostrým odporem k přetvářce, lži a otrokářské morálce buržoasie, proti níž bojoval po boku těch, jimž byl vykázan „chodníček chudých“. Sžít se s dílem básníka znamená nahlédnout do dílny myslitele, kterého vášnivá láska ke krásám světa a nepřekonatelná touha po objektivním poznání zachraňují před nebezpečím, v němž tone mnohý z jeho vrstevníků: před subjektivistickým zahloubáním do tajů a záhad vlastní osoby, končící v dekadenci, v mysticismu, v negaci života. Proto Neumannovo dílo má takovou šíři. Je básníkem, publicistou, historikem, sociologem i jedním z prvních našich tvůrců základů marxistické estetiky.

Neumann plnil nesmírný úkol, který si sám uložil: nejen sám bojovat, ale v y c h o v a t b o j o v n í k y. Obrací se ke kulturním pracovníkům, k mladé inteligenci, nejvíce vydaným nebezpečí rozkolísanosti, nepevnosti a bloudění. Polemizuje s básníky, kteří opouštějí barikádu, odhaluje ubohost a podlost intelektuálštiny ve svém díle Anti-Gide.

Osobnost Neumannova je příkladem tvůrčí odvahy. Ta novost a osobitost stylu, odhodlání každyčským veršem sloužit boji i při skrčených nosech kritiků, kteří bijí na poplach proti „zveršovaným politickým úvodníkům“! Šíře tematiky! Smyslové, čisté a pohansky krásné opojení přírodou, ženou, krásou světa. Tóny hlubokého soucítění s utlačovanými. Civilistův soud nad jatkami imperialistické vojny. Zpěvy o kráse technického pokroku. A pak všechno, co v této jedinečné osobnosti

rostlo a zrálo, prudce dozrává pod sluncem Velké říjnové revoluce: „Rudé zpěvy“. Kdo jiný než bojovník, který se probil tolika etapami vývoje socialistické osobnosti, nám mohl dát verše „O bitevním poli v nás“? Kdo jiný než ten, kdo tisíckrát proklel buržoasní morálku, její zvlčilost, žraločí pudy a prohnulost, mohl zavolat k soudruhům ve fabrice, na poli, v kasárnách: „...mé třídní zpěvy necht' teď pro vás znějí o práci, vzpouře, o naději, a jasnou polnicí...“ A pak už — od „Rudých zpěvů“ — není jediné události na poli mezinárodní i vnitřní politické situace, na kterou by neodpověděl Neumannův verš a neukázal cestu, neudal správný směr.

Nástup fašismu v Německu, Španělsko, Mnichov, okupace. Nezapomenutelné verše „Sonaty horizontálního života“, sbírky „Zamořená léta“ a „Bezdný rok“! „...Jen o tebe mi běží, lide můj. Jen o tebe nám běží: Nezrazuj!...“ Hlas básníka, jehož chtěli nařknout z nečeskosti, jehož stylu upírali národní charakter, je hlasem lidu. Nezradil básník, nezradil lid. „A hrdý buď, žes vytrval, žes neposkrvnil ústa ani hruď falešnou řečí. Takový byl můj lid s kosou a kladivem...“

Před deseti lety se dočkal velký bojovník splnění toho, zač se bil celý život. Hrdě, s nejčistším svědomím píše v roce 1946 báseň „Čest rudé vlajce“. Varuje, vyzývá k bdělosti, neboť nepřátelé lidu zbraně nesložili. Jako pravý bojovník umírá uprostřed bitevní vřavy, kdy v únorových dnech 1948 nezapomínají na něj ti, kteří jej nazvali svým národním umělcem, ani ti, kteří ve své porážce plivají ještě svůj vztek na smrtelné lože básníka.

Učme se z díla básníka, ale učme i druhé. To je úkol kulturních pracovníků, učitelů literatury, politických pracovníků, osvětářů, umělců, publicistů a vědců. Takovou radost jsme měli ze vzrůstajícího počtu recitátorů v lidové tvořivosti — a přece tito lidoví umělci zapomínají na dílo básníka lidu, na kovový zvuk zvonu jeho slov i ostrou čepel jeho veršů bojujících.

Nevzpomínejme. To bychom křivdili básníku, jehož dílo žije a prolíná se dál životem naší země. Odpovíme jeho velkému srdci hlubokým poznáním a porozuměním. Předáme lidu jeho odkaz prostým, čistým a bojovně znějícím slovem.

NOVÝMI METODAMI PŘISTOUPIT K JIRÁSKOVÝM HRÁM!

VLADIMÍR SEMRÁD

Dramaturgie ochotnických souborů prochází v posledních letech silnými a nikoli právě zdravými výkyvy. Údobí, v němž nadměrně převažovala klasika, bylo vystřídané časem, kdy převážnou část posic okupovala lehká zábavní hra, v mnohých případech nejen málo umělecká, ale i bezideová, ba dokonce braková.

V poslední době pak můžeme zaznamenat, že naše soubory začínají ve větší míře hrát díla současných autorů, ať už domácích, nebo zahraničních. Důkazem této konečně už zvýšené pozornosti k současné tvorbě byly na příklad Národní přehlídky, i když je jasné, že jejich repertoár nemůžeme považovat za zcela přesný obraz celkové dramaturgické situace v ochotnickém hnutí. Nicméně ve srovnání s přehlídkami minulých let je k naší radosti převaha současné dramatiky velmi markantní.

Upřímně řečeno, ony prudké výkyvy v repertoáru nesvědčí právě o tom, že by vedoucí pracovníci souborů měli dvakrát jasno v otázkách zásadní kulturně politické linie. Neboť pak by rozhodně nemohlo docházet v repertoárové politice k tomu, čemu se lidově říká „od příkopu k příkopu“. Dobře pochopený smysl dramaturgie divadelního souboru znamená, že v repertoáru se budou *soustavně objevovat díla současných autorů právě tak jako díla klasiků, díla vážná právě tak jako hry zábavné, tvorba domácí (ať už současná nebo klasická) právě tak jako tvorba cizí. Přitom je ovšem jisto, že základem dramaturgického plánu musí být vždy tvorba domácí a zvláště pak současná.*

Dnešní dramaturgická situace nasvědčuje tedy, že konečně se do repertoárů dostává na své místo současná hra. To je výborné a docela v pořádku. Musíme jen i v budoucnu bez přestání pečovat o to, aby současná hra pronikla do všech souborů a jednou vybojované místo si udržela.

★

Repertoár Národních přehlídek však signalisuje jiný problém. A velmi vážný. Objevil se už v krajských přehlídkách a naplno pak vystoupil před očmi v přehlídkách národních. Jde, jedním slovem řečeno, o naši národní klasiku a především pak o Jirásku. Neboť není právě potěšitelné zjištění, že v celé Národní přehlídce byl Jirásek dramatik zastoupen jen jedním svým dílem, totiž „Lucernou“; nebo že třeba v pražské přehlídce v kategorii I se nehrala z jedenácti představení ani jedna Jiráskova hra a v kategorii II ve dvaceti představeních byl Jirásek zastoupen pouze dvakrát. Soubory, jak se zdá, se trochu domnívají, že učinily své povinnosti zadost tím, když nasadily Jiráskova dramata do svých repertoárů před časem, v době Jiráskovské akce a u příležitosti stých narozenin tohoto klasika. To by bylo ovšem docela špatné stanovisko. Jiráskova díla je třeba hrát pořád, vždy se k nim vracet. Učinit z nich to, čemu se říká kmenový repertoár. A nikoli jednou všechno a potom zase dlouho nic.

★

Ale nejde nám v tomto článku ani tak o početní zastoupení Jiráskových dramát v repertoáru souborů. Jak dokazují čtvrtletní statistiky, Jirásek (právě tak jako Tyl) se hraje hodně a co do počtu nastudování a repris zaujímá pořád přední místo.

Jde nám tady spíše o to, jak se Jirásek hraje. A praxe ukazuje, že právě zde je hlavní problém. Vždyť kdyby se Jiráskova dramata hrála opravdu dobře, jistě by muselo být mnohem, mnohem víc souborů, které by se s inscenací Jiráskovy hry probojovaly nejen do krajských kol, nýbrž i do Národních přehlídek. Zde je tudíž rozhodně něco v nepořádku. Jinak by se nemohlo stát, že v Národní přehlídce je pouze jedno představení Jiráskovy hry. A to ještě podle uzávěřů poroty nebylo právě zdařilé a inscenátoři se v něm dopustili řady závažných chyb jak v přístupu k textu, tak v režijním a hereckém ztvárnění. Kdyby šlo o hru, která nemá u nás inscenační tradici, nedivil bychom se tak příliš. Ale vždyť zrovna „Lucerna“ je Jiráskovým dílem nejhranějším!

Problém je, podle našeho názoru, ukryt ve dvou věcech. Především v tom, že podmínky lidově demokratického státu způsobily, že naše ochotnické hnutí se v uplynulých desítkách let prudce zvedlo co do kvality své práce. To znamená, že právě tak prudce se zvedla i kritéria, jimiž ochotnickou práci soudíme. To, co ještě před několika lety, ba třeba před rokem se omlouvalo, ano leckdy i přehlíželo, dneska už požadujeme. Naše soubory tedy, chtějí-li udržet krok, musí na každém představení pracovat důkladněji, přesněji a s větší péčí o umělecké vyjádření hloubky lidských charakterů a jejich vzájemných vztahů. Jde o to, zda mohou. Odpověď je jednoznačná: není pochyb, že mohou. A teď je druhá otázka: jak? I zde je odpověď jednoznačná: jen tehdy, když budou pracovat takovou metodou, která je k uměleckému vyjádření hloubky lidských charakterů a jejich vzájemných vztahů může dovést. A touto jedinou metodou je metoda K. S. Stanislavského.

Ochotníci si musí opravdu vážně uvědomit, že dnes nám, to jest obecnstvu, nestačí už jen nějak odmluvit a odchodit roli, a naučit se textu tak, že „nerostou palmy“ či že situace nezachraňuje napověda. To stačilo kdysi, třeba i nedávno. Ale dnes už je to málo a v budoucnu to bude ještě méně. Dnes už požadujeme, aby hra byla správně pochopena, aby představení mělo pevný řád, aby režijní a herecká práce naplnily jeviště výraznými a lidsky pravdivými postavami, kterým můžeme od začátku až do konce věřit, které nás budou přesvědčovat celým svým chováním na scéně o své životnosti, o skutečnosti svých osudů. A toho všeho lze docílit jen tehdy, když režiséři i herci začnou ve své práci používat poznatků, které uložil ve svém díle K. S. Stanislavský a jež jeho žáci a následovníci bez přestání zdokonalují.

Mnozí ochotníci režiséři i herci se domnívají, že podle zásad socialistického realismu i učení K. S. Stanislavského lze pracovat jenom při inscenacích současných her. Je proto třeba důrazně prohlásit, že *všechny požadavky socialistického realismu a všechny poznatky Stanislavského systému je možno aplikovat při studiu kterékoli realistické hry*. To znamená jak současné, tak klasické. A právě při studiu klasického díla nutno především pracovat těmito metodami. Neboť klasická hra zobrazuje kus života, který patří už v každém případě do minulosti, ať už dávné nebo nedávné. My ovšem tato dramata nehrajeme jenom proto, abychom se seznámili s tím, jak kdysi lidé žili, jaké problémy tehdy řešili, co je těšilo a co trápilo, zač bojovali a co odsuzovali. Kdybychom se spokojili jen s takto vymezeným úkolem, snížil by se podstatně (a někde dokonce i téměř vytratil) smysl toho, proč hru divákům předkládáme. Pochopitelně, jde nám také při inscenaci klasické — a tedy historické — hry o to, abychom obecnost poučili o podmínkách života v minulosti. Ale rozhodně nám nejde nikdy jen o to. Hlavním cílem a tedy i smyslem inscenační práce na historické hře musí být pro nás snaha nalézt v textu hry, v jejím myšlenkovém obsahu spojitost s dnešním životem. Najít a zvýraznit ty ideové momenty díla, které svým výrazem přesahují dobový rámec děje, mluví živě k problémům naší současnosti a pomáhají dnešním lidem v jejich boji za uskutečnění těch ideálů, za které nejlepší z lidského pokolení od věků zápasili.

Ukazuje se tedy, že při inscenaci klasické hry nestačí spoolehnot se jen na technickou vybroušenost textu, ani na technickou obratnost a zkušenost inscenátorů. Naopak, právě zde je především třeba myslet a umět správně myslet. K tomu divadelníky vede a pomáhá jim pouze metoda socialistického realismu a učení K. S. Stanislavského. Právě proto klademe na jejich osvojení a praktickou aplikaci vždy znovu a znovu takový důraz.

Jak to vypadá, když inscenátoři se nepřidrží těchto zásad, či když jich nedovedou vhodně užívat, vidíme, že, ještě často. Soubory rády sahají na příklad po Jiráskově „Otcí“. A jistě plným právem. Je to dílo hluboké, pravdivé, umělecké a pro diváky zajímavé i účinné. Ale jak

často se ještě stane, že představení obrátí celý smysl hry na ruby, totiž, že obecenstvo lituje Diviška. Nebo vezmeme „Samotu“. Obecenstvo se jen dobře baví humorem vedlejších figur, ale vzápětí „lituje paní Ádu, že jí ti „zlí lidé“ nedopřejí trochu lásky — vždyť, bože!, co chudinka užije vedle Vejrové, starého profesora a toho svého pantáty — muže...“ (Jak vtipně poznamenal náš dopisovatel s. A. Štys z Brna.)

V „Lucerně“ zase je takovým úskalím postava Kněžny. V některých případech je podávána jako bytost po všech stránkách půvabná a ušlechtilá, v jiných zase by z ní nejraději udělali ženu-upíra, postavu černočernou. A pro tuhle svou koncepci jsou ochotni i zasahovat do textu, upravovat, škrtat atd. Nebo jak těžkým oříškem k rozlousknutí je takový Hynce Ptáček v „Janu Roháči“, jak obtížné je správně vyložit smysl Husova zápasu ve stejnojmenném dramatu, postihnout a vyjádřit pro diváka jasně, že tu nešlo a nejde jen o otázky náboženské, nýbrž především sociální, jak svízelné je vystihnout složitou psychologii Antonína i Madleny ve „Vojnarce“ atd.

Jestliže inscenátoři přistupují k těmto úkolům nevyzbrojeni metodou socialistického realismu a učením Stanislavského, jen málokdy (a vždycky ovšem pouze náhodou a vždycky jen kuse) se jim může podařit, aby se dobrali pravého smyslu díla, aby postihli to hlavní, co měl na mysli autor a proč také drama napsal, aby se mohli orientovat na tyto rozhodující momenty a učinit z nich pro dnešního diváka živé a obecně platné myšlenky.

Ale nejde tu pouze o správný výklad hry nebo snad jen hlavních postav. Má-li být realistické drama vskutku realisticky zahráno, znamená to, že soubor musí odhalit životní pravdu v každé, i té nejmenší roli, jakou je třeba ve „Vojnarce“ hostinská, z níž se při správném výkladu stane výrazná postava, patřící jednoznačně do táboru Vojnarů a Hrušků, jakou je v „Janu Husovi“ epizodní role ženy, jakou je třeba v „Lucerně“ Kroužilka či Votruba atd.

A druhá věc: neméně důležité je i zobrazení vztahů

mezi postavami a jejich vývoj. Při práci novými metodami se nemůže stát, že bychom vztahy mezi postavami přehlédli nebo nedocenili.

Stejně je tomu i s vykreslením dobové atmosféry, s postižením žánru a stylu hry a jejich přetlumočením v inscenaci atd. Jiráskova dramata, zvláště pak „Vojnarka“, „Otec“, „Kolébka“, „M. D. Rettigová“, „Lucerna“, mají na českém ochotnickém jevišti svou, dnes už do desítek let jdoucí a nepřerušovanou tradici. To je jistě našemu ochotnictvu jen a jen ke cti. Tato tradice se však nesmí stát v žádném případě zkamenělinou. Je třeba ji pěstovat, navazovat na ni a každým dalším nastudováním Jiráskových dramát ji i prohlubovat i rozšiřovat. A rozhodně není možné spoléhat se při studiu hry jen na to, „jak se to hraje“, jen na to, co už před námi vykonali druhí. Neboť to pak znamená, že se přebírají mechanicky jen určité — byť nanejvýš správné — vnější znaky představení a rolí. Ale to, co je právě nejdůležitější v každé umělecké práci, totiž obsah, zůstává neživé, bezduché. Proto je třeba, aby divadelníci přistupovali ke každé inscenaci jiráskovského dramatu sice se znalostí dosavadní tradice, ale aby tuto tradici jen nepřijímali, nýbrž podle svých talentů a svého pojmání díla proměňovali a oživovali. Úcta k tradici přece neznamená cestu k šablonovitosti nebo k jakémusi pietnímu historisování! Úcta k tradicím a jejich rozvíjení značí pochopit podstatu toho dobrého, co už bylo vytvořeno a osobitým a tvořivým způsobem toto dobré učinit ještě lepším a dokonalejším.

Naši ochotníci, jak můžeme pozorovat, ještě v mnoha případech spoléhají jen na svůj zdravě zemitý a realistický talent; méně pak už na důkladnou a poučenou promyšlenost své práce. Dovedou namnoze dobře hrát, mají zkušenosti, ale nedovedou namnoze ještě myslet; myslet v oblasti realistického divadelního projevu. Často se spokojují spíše s instinktem. Ale v umění, v realistickém umění, jen s instinkty daleko nedojde! Teoretickým i praktickým osvojením metody socialistického realismu a systému K. S. Stanislavského se uměleckému myšlení naučí.

❧ Z DĚJIN OCHOTNICKÉHO HNUTÍ ❧

Nové divadlo

Dne 7. května 1955 byl znovu otevřen závodní klub ROH Vigona 01 ve Svitavách. Když více než před rokem bylo v sále Lidového divadla ROH Vigony zjištěno, že se propadá strop a z bezpečnostních důvodů byl sál ihned uzavřen, byla prakticky zastavena divadelní činnost ve Svitavách, s čímž se těžko smířovali jak svitavští divadelníci, tak i celá svitavská veřejnost. Jakmile byla vyřešena otázka finančního zajištění přestavby závodního klubu, pustili se brigádníci — zaměstnanci n. p. Vigona — s chutí do práce. Nebyla vždy snadná, ba naopak stavěly se jí do cesty mnohé a mnohé překážky. Bylo zásluhou podnikového ředitele n. p. Vigony s. Křivánka, že dovedl vždy věc zařídit tak, aby se mohlo v práci dále pokračovat. Nikdo z diváků Národní přehlídky si neumí představit, kolik neúnavné, vpravdě hrdinské obětavosti, mravenčí píle a nadšení, zejména těch nejlepších brigádníků, jako byli s. Hovorka, Křivánek, Kareš, Fabiánek, Staněk, Zítka a jiní, bylo pro zdárné dokončení díla zapotřebí. Jistě také každý z návštěvníků slavnostního zahajovacího představení byl velmi mile překvapen krásou nového sálu, ze kterého zmizely staré a ponuré postranní závěsy, místo nichž se nyní stěny svítí čistotou a krásnými světly.

Lidové divadlo zahájilo svou činnost Tylovou Fidlovačkou. Slavnostnímu zahajovacímu představení předcházel krásný sborový zpěv písně „Sláva tobě, stánku milý“, od s. Nevěčného, který ji věnoval právě této významné kulturní události. Pro velmi početné obsazení Fidlovačky, které čítá včetně orchestru asi 100 lidí, bylo zapotřebí získat mnoho nových ochotných divadelníků a zpěváků. I když nacvičování Fidlovačky bylo velmi ob-

tížné a někdy únavné — poslední dny se muselo jít se zkouškami na jeviště a při tom v sále bylo plno hluku a rámusu — nadšení ochotníci se tím nedali nijak odradit a vytrvali až do konce. Fidlovačka v režii s. Kareše a pod hudebním vedením s. Nevěčného byla velmi hezkým představením nejen zásluhou těchto dvou poctivých a obětavých nadšenců, ale i zásluhou všech účinkujících a orchestru. V představení jsme viděli některé vynikající herecké výkony představitelů s. Maršálka v roli Dudka, s. Vévody s. roli Jammerweila, s. Marcilisové v roli Cibulčiny, s. Kaislerové v roli Mastílkové, s. Hovorkové v roli panny Markytky, s. Káry v roli Kozelky (velmi dobrý pěvecký výkon), s. Votavové v roli Klin-

káčkové a všech ostatních. Pochvaly si zaslouží i dětský sbor žít, který byl velmi upřímný a milý.

Zvláštní pochvaly si pak zaslouží mužský i ženský sbor, který v davových scénách nebyl jen kulisou, ale naopak velmi živě a krásně představoval pražský lid. Tyto sborové scény patřily k nejhezčím scénám představení, jmenovitě proměna ve třetím jednání.

Nejvřelejší dík všem brigádníkům, kteří se o dokončení stavby zasloužili a dali tak krásný dar dnešní i příštím generacím! Jejich práci čest a sláva!

A. K.

Sedmdesátiny divadla Svatoboj

Sedmdesát let má již dnes divadelní scéna závodního klubu závodů Jana Švermy v Brně — Svatoboj. Bohatá tradice se datuje již od let 1871, kdy byla ustavena občanská beseda Svatoboj v Brně-Husovicích. Založilo ji několik dělníků, aby se mohli vzdělávat, ale také bojovat za svá práva v době, kdy u nás, v prostoru tísněném a vyssávaném germanisací, vyvstávaly jasné konkrétní představy o národní svobodě a sociální obrodě širokých vrstev lidu. Tehdy sehráli členové besedy, sdružení v „Omladině“, na primitivním jevišti několik divadelních her J. K. Tyla a V. K. Klicperry. Těžké byly zážitky besedy v době po vídeňském hospodářském krachu, který způsobil, že tisíce dělníků bylo vyhozeno na dlažbu.

Zásluhou nadšené práce ochotníků, z jejichž představení měla beseda hlavní zdroj příjmů pro vzdělávací činnost mezi českým lidem, vzniklo pak 1. listopadu 1884 divadelní družstvo „Svatoboj“, v jehož čele se vystříдалa celá řada pokrokových lidí, jako na př. Pankrác Krkoška, „extrémní socialista“, jak ho mnozí nazývali. Jeho příchod měl velký vliv na další život a politickou tvářnost besedy a celého okolí, zvláště když spolu s dalším členem besedy Leopoldem Valníčkem stál u kolébky zrodu dělnického časopisu „Rovnost“ a byl také jedním z jeho prvních redaktorů. Divadlo podnikalo zájezdy do širokého okolí a nebylo snad hry českého autora, kterou by nezařadilo a neuvedlo ve svém repertoáru. Vedle Tylova Jiríkova vidění, Strakonického dudáka, Jiráskova Jana Husa, nezapomněli ani na představitele klasického dramatu W. Shakespeara uvedením jeho Večeru tříkrálového a Zkrocení zlé ženy. Na této scéně vystupovali i vynikající herci jako byl Mošna a Pulda. Z výtěžků představení žila nejen beseda, ale podporovala se Česká menšina ve Vídni, Ústřední Matice školská, a j.

Roku 1904 byl soubor na takové výši, že mu bylo povoleno vystoupit v tehdejší Národní divadle v Brně,

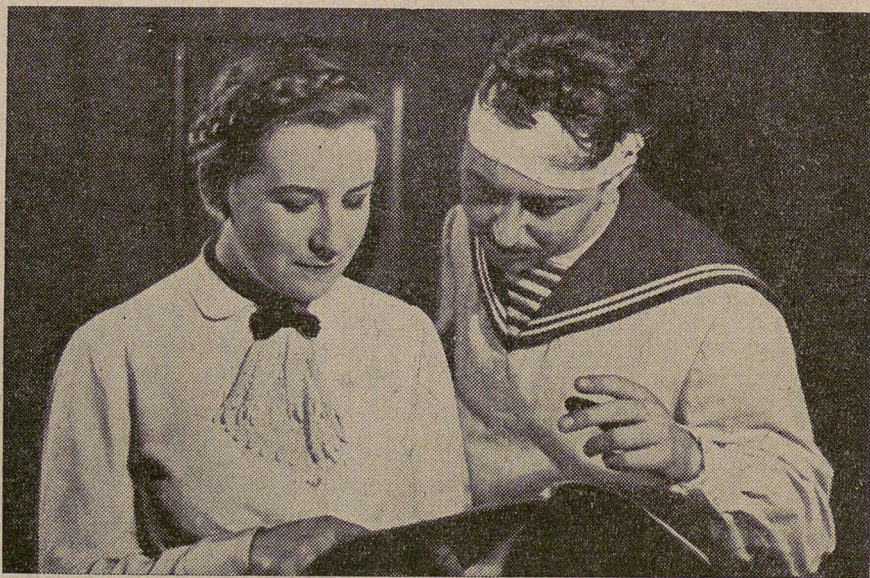
na Veverí, s hrou „Karel Havlíček Borovský“. Zápis z kroniky o tom hovoří m. j. „... Na této scéně v plné cti obstál bouřlivý, krásně rostlý, v gestech mohutný a v přednesu, Josef Hlaváček ve slavné roli Karla Havlíčka Borovského. Byla to opravdová čest pro Svatoboj, svědčící o vysoké úrovni herecké i o úctě, jíž požíval.“ To-lik zápis.

Od té doby uplynulo hodně vody. Život v divadle neustal, i když prodělával ve svém vývoji těžké a složité procesy. Přišla hospodářská krize v roce 1932, o které je napsáno v kronice „... příznaky krize se všemi důsledky dolehly na nás tak tíživě, že Beseda stanula na prahu své nejtrpčí doby.“

Roku 1949 se divadlo Svatoboj stalo součástí závodního klubu závodů Jana Švermy v Brně. Jeho kolektiv ještě intenzivněji navázal na pokrokovou tradici scény, rozšířil se a dostal základ v nových zájmech o lidové dramatické umění. Dnes je padesátičlenný. Jen za období let 1949—1954 sehrál více než 200 představení jak ve svém divadelním sále, tak i v některých JZD Brněnského kraje, v 36 premiérách uvedl Jiráskovu Samotu, Stroupežnického Naše furianty, Mrštíkovu Maryšu, hry ruského klasika Ostrovského Pozdní láska a Nemá kocour pořad posvícení, Konfrontaci L. Šejnina a bratří Turů a Poláchův Rozum do hrsti. Repertoár obohatil i o hudební veselohry a operety J. Strausse, O. Nedbala, F. Lehára a operní jednoaktovku V. Blodka V studni. Soubor se také zúčastnil Jiráskova Hronova a soutěží lidové umělecké tvořivosti. Z loňské soutěže strojírenských závodů si přivezl čestné uznání druhého stupně, které získal za správné režijní pojetí a vyrovnané herecké výkony v Hervého operetě Mam'zell Nitouche.

Pro letošní rok, přestože výroční den ustanovení divadla byl již 1. listopadu 1954, kolektiv nastudoval pro jubilejní oslavy a již uvedl veselohru národního umělce Zdeňka Štěpánka Nezbedný bakalář a komedii A. N. Ostrovského Les, s kterou si probojoval účast v krajském kole soutěže LUT. Dále uvádí Šrámkovo Léto a uspořádal besedu se zasloužilými pracovníky divadla, kterou natáčel Čs. rozhlas. Na závěr oslav připravuje slavnostní představení, na kterém budou odměněni nejstarší členové divadla a výstavu, kde na cenných historických dokumentech seznámí návštěvníky s významem ochotnického divadla v životě našeho národa. Pro letošní sezonu, která bude pro Svatoboj zároveň oslavou jubilea, připravuje dramaturgický kolektiv divadla hry ze současnosti, jako na př. Šafránkovu komedii Kudy kam?, operetu Julia Kalaše Dovolená s Andělem, hry českých i světových klasiků.

Vítězslav Hulák

B. Lavreněv „Přelom“ — vojenský soubor Hakenovec
(Národní přehlídka v Plzni)
Na snímku Tařana (M. Hyclová) a Artěm (F. Hzánek)

O. Daněk „Steelfordův objev“ —
ZK ROH n. p. Sázavan, Zruč n. Sáz.
Představitelka Vivien — H. Říhová

SIGNÁLY Z PLZNĚ A ZE SVITAV

Po Národních přehlídkách souborů II. a III. kategorie

Jaké to bylo ve Svitavách? To nelze vyprávět, to se musí zažít. Takové, jako na nejslavnostnějších Jiráskových Hronovech. Čest a sláva svitavským organisátorům! Čest a sláva bezejmenným brigádníkům, svitavským ochotníkům, divákům svátečním v pravém smyslu slova, kteří přicházeli do nově zbudovaného divadla dát se strhnout, žít s hercem, plakat a smát se s ním. Díky všem svitavským občanům za všechny ochotníky, kterým od okamžiku příjezdu do smutné chvíle rozloučení připravili nezapomenutelné zážitky něčeho velkého, krásného, slavnostního, něčeho, co je událostí, co uložíme do své paměti vedle vzpomínek na nejkrásnější chvíli celého života. — Ne, jistě už nebudeme dělat Národní přehlídku v Plzni a sotva v jiném velkoměstě, kde událost, na niž se ochotník měsíce těšil, proběhne sotva na periferii veřejného zájmu, kde z deseti Plzeňáků jich devět neví, co to vůbec ta přehlídka je a kde že je ten Dům armády, v němž se prý také hraje divadlo.

V Plzni a ve Svitavách vystoupilo 16 souborů různé úrovně, na různém stupni svého vývoje. Pracují v nich stovky lidí, od nejmladších až k osmdesátiletým stařenkám. V představení českobudějovického souboru hrál svou první roli poslíčka studující P. Vedral, jehož tatínek v tomtéž představení Štolbovy hry Peníze vytvořil zkušeně velkou roli pokoutníka Popeláka. Starí ochotníci odkazují svou lásku k divadlu svým dětem a předávají jim planoucí pochodeň, kterou hrdě nesli desítky let, na další, ještě slavnější cestu. Jací že jsou to lidé v našich souborech? Mají nejruznější zaměstnání, vysoké procento jich patří k vzorným pracovníkům — různí jsou to lidé, ale jedno mají společné: lásku k divadlu. Kdybych byl básníkem, jenom o lásce těchto účastníků Národní přehlídky bych mohl napsat velkou báseň. Jilemničtí ochotníci byli za okupace hranicí oddělení od řady svých členů. Ale ti to bez divadla nevydrželi, přecházeli ilegálně hranice, aby mohli přijít mezi své na zkoušku. Osm kilometrů pěšky dochází na zkoušky souboru TOS Olomouc představitel Martina z Mordové rokle A. Kratochvíl, desítku bych mohl jmenovat ochotníků, kteří přijdou dlouho po půlnoci ze zkoušky, aby ráno vstávali v půl páté do práce. Pro představitelku báby Matušové v Stehlíkových Nositelích řádu, M. Bílkovou, je ochotnické divadlo životem od dětských krůčků po celý lidský věk až dodnes. S naprostou samozřejmostí mu vždycky obětovala všechno a nerada o tom mluví. To je vůbec charakteristický rys té ochotnické lásky k divadlu: ona se nikomu nestrká do očí; její hrdinství je z rodu neokázalých.

JIRÍ BENEŠ

Visítkou souborů jsou jejich závezky, které uzavřely na počest Národních přehlídek, konaných po prvé v dějinách našeho divadelnictví. Štovsky brigádnických hodin, které členové souborů dají našim zemědělcům — a večer jim ještě po práci zahrají divadlo (soubor RK Nákladové nádraží Žižkov, Nové divadlo Domu osvěty v Mělníku a j.), zájezdy a práce pro pohraniční okresy a zvláště pro brigády mládeže v pohraničí (ZK Nejdeckých česáren vlny, DO Jilemnice, soubor Vítkovických železáren Klementa Gottwalda, českobudějovický ZK Tužkař), patronátní svazky s vesnickými soubory, pomoc jejich rozvoji (ZK Karborundum Benátky, kroměřížský ZK PAL MAGNETON, zručský Sázavan, jičínský ZK TONAK a j.), budování divadla v přírodě (RK Nákladové nádraží Žižkov, ZK Tužkař, ZK Karborundum Benátky), 500 hodin v přípravě XXV. Jiráskova Hronova (ZK MAJ Hronov), desítky představení pro děti i dospělé tam, kam se profesionální scéna nikdy nedostane, studijní závazky, vysoce hodnotné závazky členů souborů přímo na pracovištích (na př. státní úspory členů souboru VŽ KG) — tož takové jsou naše ochotnické soubory, ty nové, i ty staré, které se opírají o tradici celých lidských věků (na př. benátský soubor od r. 1824). Většina účastníků vyvíjí svou činnost na půdě závodních klubů. Překonali dětské nemoci formálního spojení a srostli ve většině případů se svým závodem, našli bohaté formy pomoci výrobě, stejně

jako závody našly cesty k jejich účinné podpoře.

Nejvýraznějším signálem z Národních přehlídek je poznatek o stoupající náročnosti. Jestliže již v minulých letech jsme se nadobro vyrovnali s falešně shovívavým postojem, že na ochotníky je každý diletantský výkon až moc dobrý („považte, vždyť jsou to jen ochotníci“), znamenají Národní přehlídky další veliký skok dopředu. Nám dnes už nestačí a nikdy v budoucnu už stačit nebude, že se ochotníci dokonce také naučí zpaměti svým rolím, že nehrají brak a že jakž takž vědí, oč ve hře jde. My chceme víc! Kdo? Snad ústřední porota? Ne, náš divák, jehož požadavky se úzasně zvyšují, jehož znalosti a kulturní úroveň letí prudce vzhůru. Musíme přidat pořádně do kroku, abychom ve svých ochotnických představeních divákovi stačili, abychom nepokulhávali za ním, ale měli před ním náskok, abychom ho mohli vést. Stoupající náročnost členů ústřední poroty je v tomto smyslu jen odrazem zvyšujících se požadavků našeho diváka. Řada představení Národních přehlídek, která by ještě před dvěma, třemi lety byla plně uspokojila požadavky, kladené na př. na účastníky posledních Jiráskových Hronovů, letos už neuspěla. To je případ Patronů bez svatozáře (ZK ČKD Chocẽ), obou představení hry Steelfordův objev (Nýřany a Zruč nad Sázavou) a j.

Druhým signálem z Národních přehlídek je výrazný průlom do ochotnické dramaturgie v jejím doposud nejslabším článku — v hraní her soudobých českých a slovenských autorů. Z šestnácti krajských vítězů sedmkrát zastoupen náš soudobý autor — to je poměr úctyhodný, který by se nemusel bát srovnání s po-

A. Jirásek „Lucerna“ — divadelní odbor Haná, Vyškov
(Národní přehlídka ve Svitavách)

K. Stanislav „Cesta lososů“ — ZK ROH Nejdeckých česáren vlny (Národní přehlídka v Plzni)

měry v dramaturgii našich profesionálních divadel. Národní přehlídky dokázaly, že u našich vyspělých ochotnických souborů přestala být hra soudobého českého autora vzácným hostem (nejde jen o repertoár přehlídek samých, ale o celkový repertoár těchto vítězných souborů vůbec), že není inscenována z povinnosti, ale z potřeby, že není inscenována s chladnou zdvořilostí, ale s nadšením a vnitřním zanícením. Naše přední soubory našly prostě k soudobé české hře správný vztah, přestaly se jí bát — a za nimi, jak opět Národní přehlídky ukázaly, jdou diváci. Přicházejí zprvu s nedůvěrou, ale zapálení souboru pro úkol je chladnými nenechá! Nelze říci, že by v repertoáru Národních přehlídek byly zastoupeny všechny nejlepší soudobé práce, ale je správné konstatovat, že i na př. taková Cesta lososů, profesionálními divadly ignorovaná, prokázala v nadšeném provedení Nejdeckých svou životaschopnost. Naše soubory začínají houfně

hrát našeho soudobého autora, jaká to služba rozvoji naší dramatické literatury, jaký to současně závazek pro autory! Dvojnásobný laureát státní ceny, Miloslav Stehlík, návštěvník Národní přehlídky, prohlásil na besedě: „Nebudeme lidovými autory, dokud nás nebudou hrát ochotníci!“ On dal všem soudobým autorům výrazný příklad v tom, jak se zajímal o každou sebemenší námitku ochotníků vůči své hře, jak přemýšlí o našich podnětech (na př. revise textu Nositelů řádu podle úpravy souboru Vítkovických železáren), jak ve své tvorbě přímo na ochotníky myslí. Dojat představením vítkovického souboru, o jehož hodnotě nejlépe mluví desítky repris hry v místech, kde profesionální ostravské divadlo hru stáhlo s repertoáru, uzavřel na Národní přehlídce závazek, že do srpna dokončí svou novou veselohru, kterou píše se zvláštním zaměřením na omezené technické možnosti souborů a kterou dá k celostátní premiéře právě ochotnickému souboru VŽKG. Naše soubory se na Národních přehlídkách rvaly za soudobou hru a jejího autora. Často se jim podařilo inscenaci zakrýt autorovy nedostatky. Cesta lososů, hraná v hluboké úctě k autorovi bez jediného škrtu, postavila na nohy od autora nezdařenou postavu Olafa, obě inscenace Daňkova Steelfordova objevu překonávaly vtipem mnohé textové nedostatky (a není jejich vinou, že na překonání schematické postavy dr. Maitlanda jim už prostě ani zkušenost nestačily), režisér Kaňových Patronů bez svatozáře inscenačně správně dotvořil závěr hry, režisér a herci souboru VŽKG dali některým méně prokresleným postavám Stehlíkových havířů své překrásné lidské typy a plný život, soubor PAL MAGNETON promyšlenou prací překonal četná úskalí prvotiny M. Matušíkové (nestačil však se vyrovnat s prázdnou postavou Ondříše). To není náhoda, že se celkem na Národních přehlídkách tři-

krát objevil Steelfordův případ, to je důsledek toho, že Daňek napsal hru s malým obsazením a jednou scénou, hru, která je v mnohém pro diváka zajímavá. To není náhoda, že si naše soubory nejvíce zamilovaly Stehlíka a jeho Mordovou roklí, to je důsledek toho, že úroveň našich ochotnických dramaturgů ve vyspělých souborech nelze podceňovat. Svitavská přehlídka je důrazným upozorněním pro každého našeho soudobého autora: soudruhu autore, naše divadlo — to není jen několik desítek profesionálních scén, to je tisícová armáda ochotnických divadel. Zdomácníš-li na nich, můžeš být stejně hrdý, jako kdyby tě uvedlo Národní divadlo — neboť ochotnická divadla, to jsou také vpravdě národní divadla našeho lidu.

Z Plzně a ze Svitav svítí červeným světlem varovný signál: všechno pro důkladnou ořípravenost našich okresních a krajských porot! Otázka dalšího účinného soutěžení divadelních souborů je otázkou zvýšení vyspělosti porotců. Celá řada krajských porot vyslala do Národních přehlídek soubory sice snaživé a pilné, přitom však nikoliv nejlepší ze svého kraje (na př. kraj Brno, kraj Plzeň). Tím se podvrací důvěra souborů v soutěžení, tím se staví na hlavu slova, která náměstek ministra kultury Zdislav Buřival pronesl do rozhlasu při zahájení soutěže. „Nezklamte důvěru soutěžících!“ Je to dost trapný pocit, když dnes, v závěrečných fázích celostátní soutěže, musí člověk znovu psát, že v soutěžním řádu bylo naprosto jasně formulováno, že určujícím a hlavním činitelem pro posuzování v soutěži je ideově umělecká úroveň soutěžního představení. To mnohé krajské poroty zřejmě buďto nevěděly, nebo jejich úroveň byla tak malá, že prostě nebyly schopny rozeznat úroveň dvou představení, která se od sebe liší o celou třídu. Přitom svým souborům, které neprávem do Národních přehlídek poslaly, nepomohly, naopak! Ústřední porota na př. se zděšením zjistila, že krajská porota kraje Brno schválila výskovskému souboru zásadní a hrubé škrtky v postavě Kněžny y Jiráskově Lucerně a dala nepřímou své pozhénnání levičácké vulgarisaci našeho předního klasika. Doporučujeme všem krajským porotám, aby provedly pěkně poctivou sebekritiku a vyvodily z ní důsledek pro budoucnost. Nedokážeme-li už do nejbližší soutěže vyškolit kádry odpovědných krajských a okresních porotců, nebude nám soutěž plnit tak dobře své poslání, jak by mohla. Jestliže uskutečnění celé soutěže je nádherným úspěchem a postrčilo rozvoj našeho ochotnického divadelnictví dopředu, vrhá — vcelku řečeno — práce porot na tento překrásný úspěch nemilý stín.

Jestě o jedné významné věci: Jeden, jediný Jirásek na Národních přehlídkách! Jak je to možné? Vždyť přece Jirásek je stále jedním z nejhranějších autorů u nás? — Ano, ochotníci hrají Jirásku, ale jak se ukazuje, ne tak dobře, jak by bylo

O. Daněk „Steelfordův objev“ — ZK ROH n. p. Sázavan, Zruč n. Sázavou (Národní přehlídka Svitavy)

třeba. Hodně jsme zde opominuli, včetně časopisu — soustředili jsme se plně na výchovu souborů k nové hře a mylně se domnívali, že už ochotníci Jirásky mají v malíčku. Jiráskovy hry stojí za to, aby se znovu octly v popředí zájmu nás všech. Aby ochotníci znovu brzy dokázali, že Jirásek je jejich autorem, na kterého mají historií potvrzené právo — a kterého také umění opravdu jiráskovsky zahrát. To budiž naším významným úkolem od ústředí přes kraje do okresů — úkolem neodkladným, tím významnějším, že připravujeme velký tylovský rok a tím nepochybně i rok úsilí o důstojné inscenační zvládnutí české klasiky vůbec.

*

Nelze, bohužel, rozebírat zde všechna představení Národních přehlídek. O těch, která se dostanou na XXV. Jiráskův Hronov, budeme psát při jeho hodnocení, o ostatních v příštích číslech při různých příle-

O. Daněk: „Steelfordův objev“ — dram. odbor ZK ROH Armastav, Nýřany; záběh K. Mince z Národní přehlídky v Plzni

žitostech. Dnes jen několik poznámek shrnujících.

Všechny soubory se snažily o představení ideová. Jenže ne všechny tuto ideovost správně pochopily. Režisér Mordové rokle ve snaze podtrhnout ideovost zmrzačil Stehlíkův závěr. Ideovost není v proklamativnosti, ale v uměleckém, hluboce realistickém ztvárnění díla. — Všechny soubory studovaly k svým představením studijní literaturu. Soubor Tonaku dokonce vzorně, jenže to nebylo na představení vidět. Studium pomocné literatury nesmí být chápáno samoúčelně. Neprojevili se v představení, nemá valnou cenu. Všechny soubory měly obratné a zkušené režiséry, t. j. lidi, kteří si více méně dobře poradí s rozestavením postav po jevišti, se základními otázkami tempa a rozehrání textu. Jenže vnější režijní práce nám už dnes u vyspělého souboru nestačí. V představení Malajské romance byl režisér vidět na každém hercově kroku — ne však v pojetí celku. Pracoval vnějškově divadelním způsobem a nedokázal své řemeslné schopnosti plně posta-

vit do služeb idejí hry. V benáteckém představení Maryši byl režisér vidět, aniž by se vystrkoval, naproti tomu režisér hronovský chtěl být příliš vidět (přemíra samoúčelných efektních špílů) a tím dostal do představení prvky chtěnosti a efektu, které celkovému účinku nepomohly. Režiséři představení Národních přehlídek prokázali většinou dobrý smysl pro vytváření humoru, situací a využívání vtipu autorů. Přitom jejich charakteristicky dobrou vlastností byl vkus a cit pro míru (na př. v představení Patronů bez svatozáře); někdy však jdou naši režiséři v této své dobré vlastnosti příliš daleko — bojí se smíchu (režisér Štolbovy hry Peníze přímo záměrně — a ovšem chybně vymycoval příslušná místa ze svého představení). V řadě představení se ještě projevila režisérova neumělost ve vyhledávání a zdůrazňování vrcholů scén. Shodně v špatném představení Lucerny i v dobrém představení Lavreněvova Přelomu režiséři oslabili postavy nepřátel, ale jednostranně směšný Vrchní nebo bezmocný von Stube nejsou nepřáteli, nad nimiž by stálo za to vítězit. Mnozí režiséři pomohli představení znamenitým obsazením (Gorkého Na dně), někteří si nevhodným obsazením účinku oslabili (Strýček Váňa). Neumíme většinou dělat závěry aktů. Napětí se někdy snažíme vyvolávat jen vnějšími prostředky, na př. křikem, ne jedině správným vnitřním vzruchem postav (na př. Štolbovy Peníze). Neumíme využívat příchodu a odchodu herce, naše aranžmá není vždy v souladu s ideou příslušného úseku (Cesta lososů). V práci s komparem se projevují veliké nedostatky. Stále je to ještě beztvář dav, ne lidé, ať už je to rybářský kolektiv v Cestě lososů nebo americký lid v Shawově Pekelníku. I soubor vojáků, který v tomto směru byl nejdále, potřebuje ještě svého námoř-

G. B. Shaw „Pekelník“ — ZK ROH Tonak, Nový Jičín
Představitel titulní role M. Albrecht

nickému kolektivu v Přelomu přidat individuální rysy a zbavit ho univerzálního mimického předstírání hněvu, souhlasu, odhodlání atd. — A až se tohle všechno naučíme a zbavíme se posledních zbytků jen vnější, povrchové režiséřské práce, budou před námi stát úkoly nové: postížení bohaté rytmické škály hry, její atmosféry (zde se to nejlépe podařilo v představení Strýčka Váni) a autorova charakteristického stylu a žánru.

Pokud se týče výtvarné stránky představení (budeme se jí ještě zabývat ve zvláštním článku), projevuje se mnohde špatná spolupráce výtvarníka s režisérem (na př. ve zrušském představení Steelforda), ale většinou již znaky dobré práce, která s mála prostředky dosahuje dobrého účinku (benátecká Mary-

V. Káňa „Patroni bez svatozáře“ — ZK ROH ČKD Chocẽň
(Národní přehlídka ve Svitavách)

Nazim Hikmet „Legenda o lásce“ — inscenace souboru Mladá garda ZK Transporta Chrudim (Národní přehlídka v Přerově)

ša); scéna je dobře komposičně řešena (Malajská romance), vystihuje prostředí (Patroni bez svatozáře), z mála dosahuje mnoho (Lucerna), má řád, styl i vkus (Nýřany). Výborně vyřešil scénu Cesty lososů výtvarník souboru z Nejdku, který podal příklad originalnosti ve vyhledávání vhodného jevištního materiálu a z několika lesklých kovových tyčí vytvořil znamenité ovzduší pro kavárenskou scénu hry. Ignorování této významné složky jevištního díla projevilo se bohužel u jinak znamenitého souboru z Jilemnice.

Značné nedostatky se projevíly v ovládnutí technických výrazových prostředků, v pohybové kultuře a v ovládnutí jevištní řeči. Na zaznamenání špatně kladených přízvuků by nestačilo toto číslo časopisu, je ještě hodně šumlování, mumlání, polykání, splývání, krácení a jiných chyb na našich scénách. Neumíme

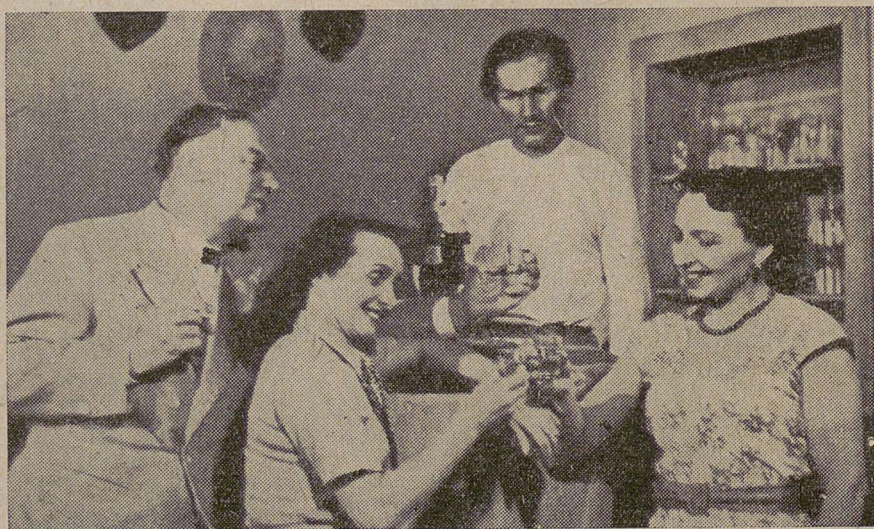
pracovat s dechem, škrtíme hlas, jsme překotní, naše hlasová modulace je monotónní. I když je to především jen mužská záležitost (jeden herec na přehlídce říkal na jevišti „muská“), i když Braha říkal „dyť de o Haničku“ — musíme si uvědomit, že jde o nás všechny, o kulturu naší mluvené řeči, o aktivní projev úcty a lásky naší mateřštině. Přes všechnu snahu a péči máme právě na tomto poli největší nedostatky. A ovšem nejde jen o techniku dikce, jde o víc. Má-li naše slovo bojovat, zapálit diváka, aby nám uvěřil, nesmí být jen technicky krásně vysloveno, musí být pravdivým výrazem pravdivého citu našeho srdce. To je další signál, který se pokouším tlumočit z Plzně a ze Svitav: Učme se mluvit!

Národní přehlídky přinesly přemnoho znamenitých a talentovaných hereckých výkonů. O některých z nich v tomto čísle píšeme. Na tomto místě připomeneme několik často se vyskytujících společných nedostatků, jak se na Národních přehlídkách projevily. Veliké nedostatky se ukazují ve vývoji našich postav. Karel z Mordové rokle, Kristina ze stejnojmenné hry, Pospěch z Patronů bez svatozáře, Vivien z nýřanského představení — tyto postavy nemohou přece být v posledním jednání stejné jako při svém prvním výstupu! Herec nesmí dále hrát jen když má text, musí i bez textu zůstat v roli a v situaci, musí si umět vytvářet vnitřní monolog. Nestačí jen technicky ovládat text, jako mělničtí v Malajské romanci, každá role musí mít své bohaté zázemí. Spojení s partnerem jim na jevišti chybí, stejně jako představitelce Sofie Petrovny v Přelomu. Jakmile začne herec hrát sólově, bez partnera — má už jen krůček k přímému hraní do publika, které se projevilo u Kněžny z Lucerny i u titulní představitelky Kristiny. Ideově významná místa role nepodtrhne jejich recitativem nebo křičením

do publika, ale tím, že si pro ně připravíme situaci (to ještě neumí na př. představitel Steelforda v nýřanském souboru, Klimeše v Patronech bez svatozáře a mnozí jiní). Nesmíme ve své práci opomíjet domyšlení a vyjádření vzájemných vztahů postav, jako se to stalo na př. ve vztazích Kněžna — Libor a Klásek — Klásková v Lucerně, Tatana — Berseněv v Přelomu, Pospěch — Chlubna v Patronech bez svatozáře atd. Je třeba, abychom lépe promýšleli, která místa a úkoly jsou pro nás v daných postavách více a méně významná, což zatím nedokázali ani na př. Adam a Katrena z kroměřížské Kristiny. Významnou pomocí je studium sociálního jádra postavy; nepodařilo se je postihnout na př. shodně oběma představitelkám Horačky v Maryše nebo Těleginovi v Strýčku Váňovi, který zahrál spíše mužika nežli zchudlého statkáře. Mnozí naši her-

L. Kruczkowski „Němci“ — soubor Lidové scény Kralovice Na snímku Willi (B. Beneš)

N. Brandová „Malajská romance“ — Nové divadlo Mělník (Národní přehlídka v Plzni)

ci jsou výborní v klidných polohách, ale nestačí ve scénách vnitřního přetlaku, ve scénách vypjatých (jilemnický Váňa), kdy se dávají příliš unášet citem, místo aby je ovládali, kdy postrádají tvůrčí klid a rozumnou kontrolu (Nataša v Gorkého Na dně, Tony v Štolbových Penězích). Dost hojným je ještě případ správného pochopení role, k jehož správnému vyjádření není dost technické vyspělosti (na př. Klestík z Gorkého Na dně). Věkově odlišné postavy nevedou už naše vyspělé ochotníky k šaržím, spíše k nedotažením role (devatenáctiletá benátecká Lízalka, Kurgön v Cestě lososů a j.). Až na nepatrné výjimky neviděli jsme už na Národních přehlídkách hrubé šarže, to je nejkrásnější poznatek, pokud se týče herecké práce. V další fázi vývoje bude třeba bojovat proti prázdnému „hraní“ postav, proti předstírání různých nálad a stavů, boj za prožívání rolí. To jest ovšem současně boj za novou metodu práce — náš poslední signál z Národní přehlídky.

PO NÁRODNÍ PŘEHLÍDCE ZAČÍNÁJÍCÍCH SOUBORŮ

SLÁVKA DOLANSKÁ

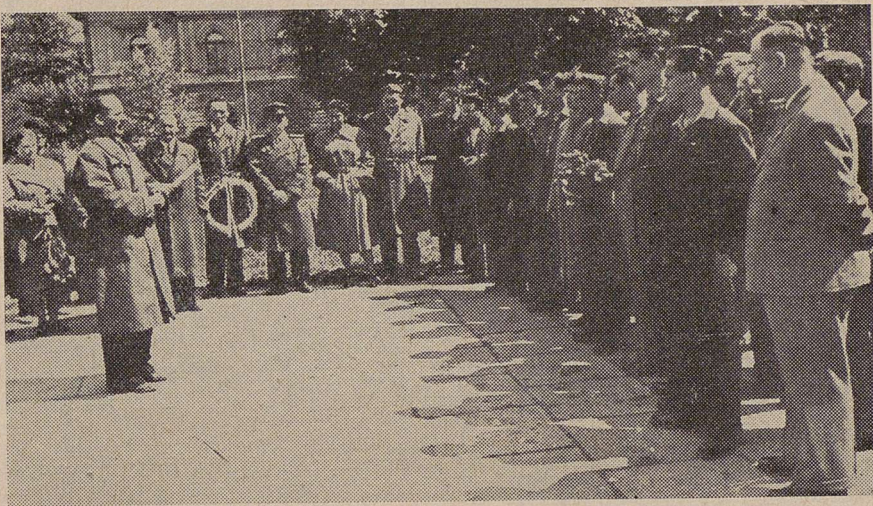
Cheb a Přerov — obě města týden hostila nejlepší z nejmladších ochotnických souborů. Národní přehlídka byla novinkou a řekněme hned dobrou a úspěšnou. Byla zkušebním kamenem nejen práce souborů, ale i organizační schopnosti krajských porad, domů osvěty a národních výborů, zkouškou obětavosti i vynalézavosti nesčetných drobných pracovníků. V neposlední řadě pak byla výchovou diváků.

Týden v Chebu byl politickou událostí, jejíž velké výsledky se ještě dnes nemohou změřit. Cheb skutečně není zvyklý kulturně žít. Proto již měsíc před přehlídkou začala v Chebu velká kampaň v tisku i místním rozhlase, přesvědčování pracovníků prodejen a pohostinství o jejich velké hostitelské úloze, získávání patronátů a stmelování jednotlivých kulturních složek v odpovědně a pružně spolupracující kolektiv. Město bylo vyzdobeno transparenty a na úpravu výkladních skříní byla vyhlášena soutěž. Nejlépe pracovala tisková komise, jejíž členové probděli nad připravovaným číslem Zpravodaje nejednu noc. Dík patří také technickému personálu divadla, který obětavě pomáhal všem souborům ve výpravě (nebyla to lehká práce; mnohé soubory byly scénicky nedostatečně vybaveny) a udržoval jeviště i zákulisí ve vzorném pořádku.

Ještě po našem příjezdu byla otázka návštěvnosti největším problémem. Stačilo však, že druhým představením byla hra Makarenko-Stehlik „Začínáme žít“, hraná souborem Státních pracovních záloh z Prahy, představení, u kterého slova „hluboce pravdivé“ a „strhující elán“ přestávají být frázemi pochvalné kritiky — a návštěva okamžitě dosáhla 100 procent. Na posledních představeních (Šrámek „Léto“ a Kornejčuk „Chirurg Platon Krečet“) obsadilo obecní kromě sedadel kdejakou židli, osvětlovací můstky, tísnilo se na místech k stání. V Přerově byla vysoká návštěvnost pravidlem každého představení, ale v Chebu byla událostí u činohry nevídanou a neslýchanou. Nepovažujeme za nutné zdůrazňovat význam našeho pohraničí, který si každý z nás velmi dobře uvědomuje. Jen podtrhujeme význam toho, že na mnohá představení se sjížděly mládežnické zemědělské brigády, u nichž byl tak vzrušen zájem o ochotnickou činnost. Věříme, že právě z těchto průkopníků nám vyroste celá řada dobrých souborů, jakých je nám v pohraničí třeba jako soli.

Inscenace dramatu L. Kruczkowského „Němci“ (soubor z Kralovic) měla v repertoáru obzvláštní význam. Připomněla kontrast: není Němec jako Němec. Nezapomínat, ale i důvěřovat novému Německu!

Přerov, nezapomenutelný hanác-

Vítání účastníků Národní přehlídky v Chebu před divadlem

kou pohostinností. Příjemně překvapilo dokonalé ubytování souborů. Druhý dojem byl nejsilnější: ranní vítání souboru zástupci vedoucích složek, patrony (každý soubor měl tři), pionýry a nejstarší přerovskou ochotnicí s. Štimplovou. Dojemný a hluboký zážitek se ještě vystupňoval nadšeným přijetím večerního představení. Přerovské obecní zastupitelstvo by si zasloužilo zvláštní kapitolu. N i k d e jsme neviděli obdobu. Nabité sál, lemovaný mnoha řadami těch, na které sedadla už nevybyla, a přitom pozorné ticho, přerušované nadšenými aplausy po zdařilých výstupech herců. Většina obecního zastupitelstva měla předplacen celý cyklus. Kolik diváků se za celý týden pořádně nevyspalo! Nutno poznamenat, že přerovské obecní zastupitelstvo je vyspělé, jak nám říkali osvětáři — téměř zmlsané, zvy-

lé na vyspělý přerovský soubor a na zájezdy olomouckého divadla. Organizace byla bezvadná a obecní zastupitelstvo bylo dokonale informováno o repertoáru i souborech celotýdenním tištěným programem.

V obou městech se v prostředí dobré vůle setkávali lidé z nejvzdálenějších koutů země. To je jedna část bilance přehlídky, neméně důležitá než ta, která se přímo týká našeho divadelnictví.

*

Začínající soubory jsou mladím našeho ochotnického hnutí, dokladem o neustrnutí, ale naopak o mohutném, nebývalém jeho rozmachu. Přesto, že základním jejich znakem je krátká doba od jejich ustavení, výsledky práce byly naprosto odlišné. Všechny projevy kladný rys ochotnické práce: nadšení, úctu k autoru hry a snahu vyrovnat se i s nejobtížnějším úkolem poctivě. Neměly však stejné podmínky: možnost výběru herců z početného souboru, schopného režiséra a výtvarníka, studijní materiál a možnost zkoušení v pravidelných termínech, vhodnou zkušebnu, dobré domácí jeviště — a zájem závodního klubu nebo osvětové besedy o svou práci.

V diskusích se často projevilo, že soutěžní poroty v mnohých případech neplnily poctivě svůj úkol, nevytkly správné chyby a neporadily, jak je odstranit. Snad to zavinila i úzkost, aby se kritikou začínající soubor neodradil a nerozbil. Zbytečný strach! Začínající soubory, jak jsme je poznali, mají především snahu pracovat dobře. Nejsou mezi nimi primadony, které by se domnívaly, že jim nelze vytknout nejmenší chybu. Naprosto ne. Každý soubor má svůj velký cíl, svůj úkol v životě pracoviště nebo obce. Jak zajímavá je na př. práce souboru za-

Laureát státní ceny J. Drda „Hrátky s čertem“ v inscenaci vojenského souboru Pokrok (Národní přehlídka Přerov)

L. Stroupežnický „Naši furianti“ — soubor Osvětové besedy v Plumlově
(Národní přehlídka v Přerově)

městnanců Státní psychiatrické léčebny v Horních Bečkovcích, který Goldoniho Popraskem na laguně provádí jakousi kulturní terapii u svých pacientů, vrací jim humorem chuť k životu a odlehčuje jejich přetíženým nervům. Soubor nemá ani převzaté divadelní zkušenosti, v mnohém musil „vařit z vody“. Nedovede ještě vytvářet realistické postavy, zůstává často jen na fraškovitém povrchu. Ale s jakou nadšenou pozorností poslouchal v diskusi výklad porotců, zpestřovaný i názornými příklady zákonů jevištního pohybu! Pro tento soubor byla Národní přehlídka divadelní školou.

Z četných dalších případů jmenujeme alespoň dva vesnické soubory:

strážkovický (z Českokubovického kraje), který hrál „Steelfordův objev“ O. Daňka, s dosud malou jevištní zkušeností (nelze se divit; z malé vesničky se sešla jen hrstka divadelních nadšenců, kteří se nelekli žádných překážek; hrají v místnosti vesnické školy a jevištěm je školní podium), a valašský soubor z Branků, jediný soubor s tylovským představením (Paličova dcera), který přijel na přehlídku snad s celou polovinou vesnice, s početným komparesem, se stařečkami, babičkami a dětmi, pravý obraz písmácké vesnice. Oba soubory konají v kraji zásluhou činnosti, oživují ochotnické hnutí a jezdí daleko do okolí s kulturními brigádami.

Pět souborů v přehlídce bylo sku-

tečně mladých (tolik přece nařikáme na nezáměrnou mládež o divadlo): Státní pracovní zálohy ÚNV Praha (Makarenko-Stehlík „Začínáme žít“), ČSM Hostivice, kraj Praha (Drda, „Hrátky s čertem“), ČSM průmyslové školy Liberec (Gogol „Ženitba“), Mladá garda ZK Transporta Chrudim (Hikmet „Legenda o lásce“) a ČSM jedenáctileté střední školy v Opavě (Makarenko-Stehlík „Začínáme žít“). I soubor Osvětové besedy Vranovice, kraj Brno, dovedl získat k inscenaci Kvapilovy Princzny Pampelišky početný mladý kompars.

Výjimkou mezi soubory byl Pokrok z Dobrušky, skutečně vojensky ukázněný, talentovaný. Těžko říci, která složka představení v měřítku talentů převládala: herecká, režijní či výtvarná? A přece je to soubor, který těžko nachází klidnou chvíli ke zkoušení. V představení prokázal plně svou schopnost, i když od 6. obrazu „Hrátek s čertem“ mu „došel dech“. A příčina? Do zákulisí byly hercům donášeny během představení živé zprávy o výročních porotě. Představitel Martina Kabáta se pak snažil podle slyšeného svou roli měnit a samozřejmě narušil pojetí režie i myšlenku autora. — Představení je výsledek práce souboru. Soubor musí mít k vlastní práci úctu. Musí si věřit!

Jedinou hrou lidového autora v repertoáru Národní přehlídky byla „Selská balada“ Stanislava Tvarůžka, provedená v režii autora souborem Domu osvěty ve Velkém Meziříčí. Hra, jejímž tematem je selská rebelie z doby počátku vlády Marie Terezie, zřetelně ukázala talent autora, který po dlouhé spolupráci s divadlem dovede vytvořit dramatickou postavu i napětí, ale jako dramatik začínající nedovede ještě vytvořit čistý a osobitý styl dialogu. Soubor zvládl hru v dramatických vrcholech, ale nedovedl ji ještě dotvořit v jejích slabinách; hercům často unikl úmysl autorův, v některých postavách nejasně vyjádřený. Práce souboru byla dokumentem, že ochotnické divadlo nezapomíná na nemalý úkol vytvořit si také své dramatiky.

Největším nedostatkem práce začínajících souborů je jevištní řeč. Nejvíce o ni klopýtají soubory z kraje, kde je silný dialekt (plumlovský soubor v představení Stroupežnického „Našich furiantů“ — hanácký dialekt, soubor z Branků v Tylově „Paličově dceři“ — valašský dialekt), ale na př. i soubor Pokrok z Dobrušky přechásto „zlidověl“ jinak opravdu lidový jazyk Drdových hrdinů a často si i volně pozměnil text. V jeho inscenaci se objevily i kopie hlasového projevu Stanislava Neumanna a Vlasty Buriana; burianovský styl herce v roli Karborunda byl po diskusi sporný, určitá podobnost hercova projevu byla i v jeho normální mluvě. Hodně souborů ve snaze po správné výslovnosti zdůrazňuje j ve slovech jdu, jsem a pod., ačkoliv je dnes z jevištní řeči odstraňujeme. Zářivými výjimkami

J. K. Tyl „Paličova dcera“ — soubor Osvětové besedy v Brankách
(Národní přehlídka v Přerově)

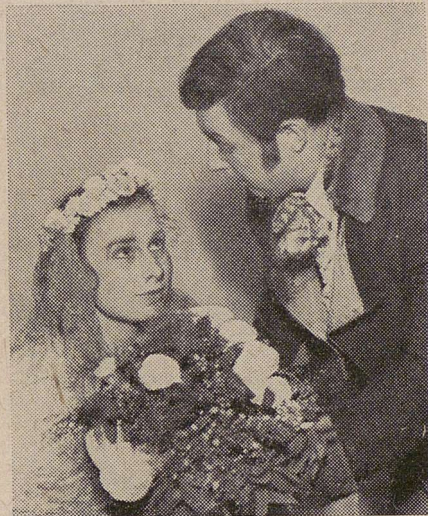
byly soubory průmyslové školy z Liberce, Transporty Chrudim a Prefy z Hýskova s opravdu dokonale vybroušenou jevištní mluvou, a v představení ještě režijně i herecky nedotaženém OB Vranovice — Princezna Pampeliška, jediné veršované hry Národní přehlídky — byla zejména u postavy Pampelišky zřetelná poctivá práce na verši, jeho frázování a intonaci.

Nejpotěšitelnějším objevem jsou režisérské talenty. Na prvním místě jmenujeme opravdu makarenkovskou práci s. Františka Mikeše (soubor Stát, pracovních záloh Praha, Makarenko-Stehlik „Začínáme žít“), který v perných zkouškách dokázal vytvořit z přirozených hereckých talentů

představení s jednotící myšlenkou. Dovedla využít bohaté světelné a zvukové efekty. — Jan Patera, režisér Pokroku („Hrátky s čertem“), dokázal těžkou věc: při takové oblibě Drdovy komedie, po tolika inscenacích ještě překvapit vtipem a bohatou fantasií. Lidová veselohra v něm našla režiséra se vzácným smyslem pro humor. Překvapil také dokonale připraveným a propracovaným režijním plánem.

Režisér musí být u začínajících souborů především pedagogem. Těžko jím ovšem může být v případě, kdy sám hraje velkou roli. Nejvíce se tento nedostatek projevil u hostivického mládežnického souboru („Hrátky s čertem“). Režisér V. Holopírek hrál náročnou roli Lucia bez potřebného soustředění, protože musel přitom dohlížet na celé představení. Ke klidu souboru rozhodně nepřispěly další okolnosti: vypůjčená scéna, na které se většina aranžmá musela měnit, i to, že soubor přehlídku začínal po sáhodlouhých projevech zástupců mnoha složek. V textu, zejména u Lucia, pak vyrůstaly „palmy“ slušné délky, neblaze působící na souhrn. Soubor má nadané herce, kteří iště v další práci projeví plně své schopnosti. Drdovy „Hrátky“ byly pro ně ovšem úkolem příliš těžkým. Více skromnosti ve výběru hry by znamenalo i více ve výsledku práce. A ještě poznámku: po prvé jsme viděli peklo bez čertů. Byli jsme z toho dost smutní a diváci taky. Takové škrty nelze odůvodnit tím, že není kompars. Hra se má vybírat podle ruského přísloví: Natahuj nožky jen pokud ti stačí.

Z výtvarníků jmenujeme dva nejlepší: M. Řehulku (výprava k „Legendě o lásce“) a K. Frantu („Hrátky s čertem“, inscenace dobrošického souboru), kteří jednoduchými prostředky vykouzlili poetickou scénu čistého stylu. Výtvarník ochotnické scény musí mít především vtip a znalost prostředí, v kterém se děj odehrává, musí být sžitý s hrou i souborem, aby jeho scéna umožňovala všechny akce herců, nezatěžovala a neodváděla pozornost diváka. Musí

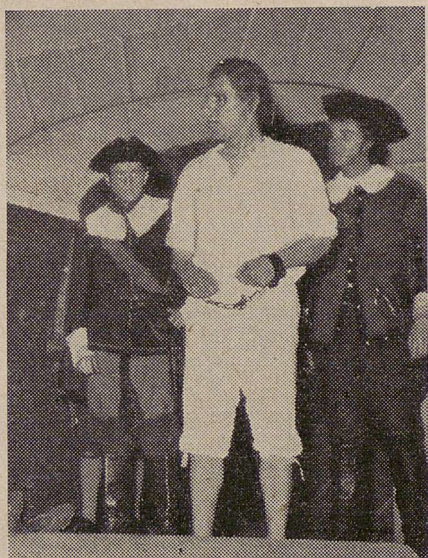
N. V. Gogol „Ženitba“ — inscenace ČSM Průmyslové školy Liberec (Národní přehlídka v Chebu)

umět vyvolat ilusi. Oba výtvarníci svůj úkol splnili. V ostatních inscenacích jsme se nesetkali s pozoruhodnou scénou. Většinou však byly výpravy jednoduché, funkční a vkusné.

*

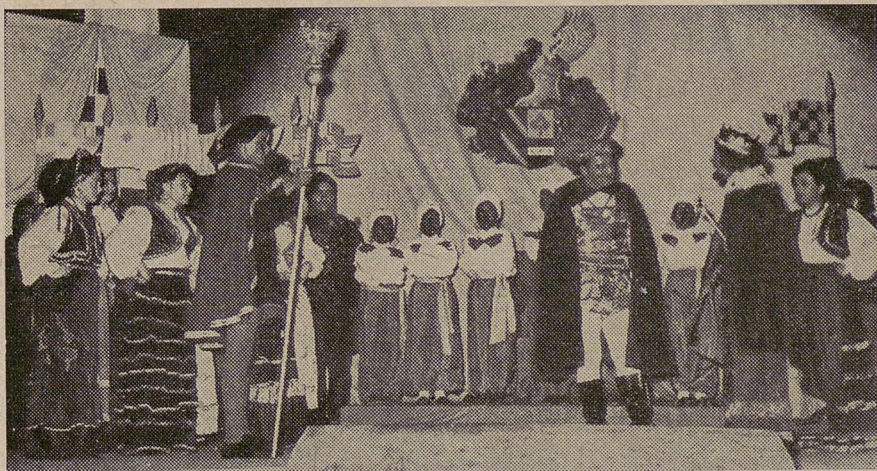
Není možné zachytit všechny zážitky a dojmy z Národní přehlídky. Byla přehlídkou skutečně dobrovolné organizace lidí s jedním společným znakem: láskou k divadlu. Ukázala i vztah národních výborů, krajských poraden, závodů a osvětových besed k souborům. Po této stránce jsme mohli být spokojeni až na žalostnou výjimku — vesnický soubor ze Strážkovic, který přijel do Chebu jako sirotek, bez zástupce krajské poradny z Českých Budějovic. A přece právě tento soubor potřebuje pomoc a zaslouží si pozornost za průkopnickou práci.

Poznali se lidé z nejbzdálenějších končin a setkali se ve sváteční náladě. Škoda, že Národní přehlídka je za námi a dobře, že před námi je ještě větší úkol: XXV. Jiráskův Hronov.

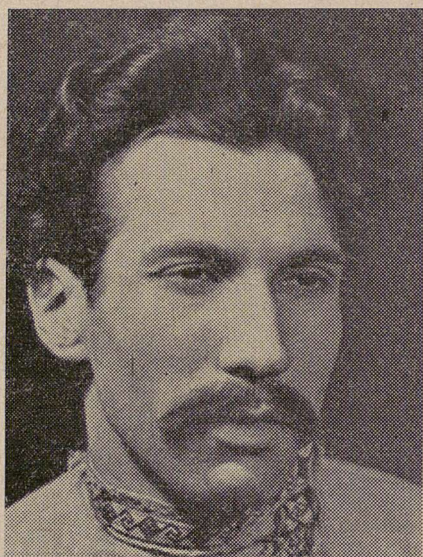
S. Tvarůžek „Selská balada“ v provedení divadelního souboru Domu osvěty ve Velkém Meziříčí (Národní přehlídka v Přerově)

pravdivé, dramatické představení. Osobnost režiséra ve výsledku ustupuje zcela do pozadí a divák má dojem, že děj se před jeho očima teprve rodí. Představení bezprostředního účinku. — Odlišná je režie prof. Zdeňka Říhy (liberecký soubor „Ženitba“) s promyšlenými detaily i jasnou linií, kterou dovedl dát představení. Ovšem, hráli mladí herci charakterní postavy a tak často režijní záměr přesahoval invenci herce. Zarážel i záměrný a zbytečný efekt živých obrazů po ukončení každého jednání, při děkování. Není příliš originální (zhlédl se v závěru Gogolova Revisora) a působí násilně. — Pozorná režisérka, která dovede dát hercům logický základ jednání, je s. Piňhová (soubor Prefa, Hýskov, „Chirurg Platon Krečet“). Představení v její režii působí jako jednotlivý celek, a přece pracovala s několika slabšími herci. „Zázračným dítětem“ přehlídky byla sedmnáctiletá režisérka M. Markalousová (Transporta Chrudim, „Legenda o lásce“), která dala Hikmetově dramatické básni poesii a spojila herecké výkony, z nichž ani jeden neměl jen okrajový úkol v ději, v přísný řád

Národní umělec J. Kvapil „Princezna Pampeliška“ — soubor Osvětové besedy Vranovice

Hrst nejlepších hereckých výkonů z Národních přehlídek

VASKA POPEL — J. ŠTĚPÁNEK

(M. Gorkij: Na dně —
RK Nákladové nádr., Praha-Žižkov)

byl nejlepší postavou představení, protože se mu podařilo ze všech nepřesvědčivějším způsobem vyjádřit stesk, tápavé hledání, trýznivý neklid duše gorkovského bosáka, protože na jevišti nejpravdivěji hledal smysl života, nejvášnivěji dychtil po pravdě, s největším temperamentem protestoval proti sociálnímu zlu; protože mu divák nejvíce věřil touhu dostat se ze dna ke slunci.

FRANCEK — M. HOUŠTĚK

(Bratři Mrštíkové: Maryša —
ZK Bavlnářských závodů MAJ,
Hronov).

chlapský a živelný, plný vitality, při obdivuhodné dávkě temperamentu vnitřně ukázněný, logicky reagující na nové podmínky života na scéně, na netušené jednání nové představitelky Maryši.

SOŇA — O. JIŘÍČKOVÁ

(A. P. Čechov: Strýček Váňa —
soubor Kolár DO Jilemnice)

věrně v duchu autora předvádí na jevišti čistého, prostého, jednoduchého člověka, bytostně toužícího po lepším světě, do něhož se chce trpělivě vykoupit — nemá však sil o něj bojovat.

*

ŘEZNÍK RUDOLF KOMÁREK —
V. HAJER

(J. Štolba: Peníze —
ZK Tužkař, Č. Budějovice)

ze všech nejdůsledněji dokázal v jediném svém výstupu splnit hlavní úkol postavy a vytvořil opravdovým a čistým vztahem k milované ženě účinný kontrast citově povrchním maloměšťáčkům, pro něž jsou peníze jedinou hodnotou; s důslednou logikou na scéně jednal a nenásilnými prostředky věrně postihl charakteristické znaky povolání své postavy.

OLAF PETERSON — S. BÍLEK

(K. Stanislav: Cesta lososů —
Divadlo pracujících ZK Nejdecké
česárny vlny)

herec prostě a přirozeně citový, vroucí a dojmavý, výborně technicky vybavený; úspěšně se vyrovnává s nedostatky dramatické předlohy, jeho Olaf není bolestínem, trpnou a resignující obětí, nýbrž chlapem, bojovníkem s neochvějnou vírou ve vítězství spravedlnosti a s čistou, poetickou duší norského rybáře.

LÍZAL — J. HAVLASA

(Bratři Mrštíkové: Maryša —
ZK Karborundum, Benátky)

čtyřicet let herecké práce a ještě o nějakou tu desítku let navíc dělného života dalo své nejlepší a vyzrálé zkušenosti tvrdé postavě sedláka-majetníka, neúprosného a nemilosrdného, který je však živým člověkem, ne neživotným schematem předobrazu kulaka.

**BABICKA MATUŠOVÁ —
M. BÍLKOVÁ**

(M. Stehlík: Nositelé řádu —
ZK Vítkovických železáren
Klementa Gottwalda)

veliký herecký výkon, hluboký,
střídmý v používání vnějších pro-
středků, silný a naprosto přesvědči-
vý v účinu na diváka.

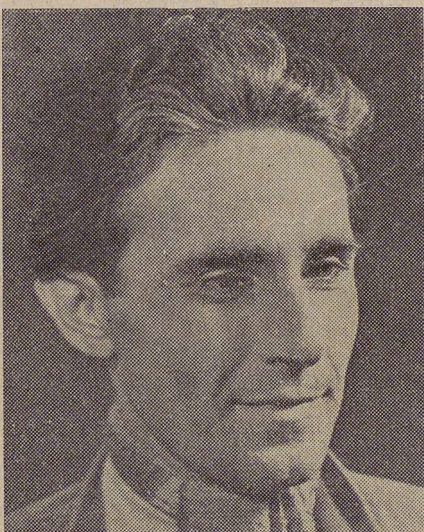
dím ho ve všech situacích, které mu
autoři zapomněli napsat.

V. Křížek z nejdeckého souboru
hrál v Cestě lososů episodní postavu
číšníka; ale jaký to byl číšník! Ia
třídy, který měl charakter povolání,
ale nebyl, v duchu autorova požadav-
ku, servilní. On sám dokázal na je-
višti vykouzlit prostředí taneční ka-
várny a pomoci tak výrazně všem
hercům ostatním, aniž by na sebe
strhoval pozornost, naopak, uměl se
taktně stahovat do pozadí.

ŠIRÍN — A. MORÁVKOVÁ
(N. Hikmet: Legenda o lásce —
MLADÁ GARDA — ZK Transporta,
Chrudim)

pohádkově líbezný zjev s krásným
hlasem a půvabným pohybem, milost-
ná postava čisté, strhující mladé lás-
ky. Nejlepší ženský výkon v začína-
jících souborech. Herečka je deva-
tenáctiletá.

ONDRA — K. KŘIČKA

(M. Stehlík: Mordová rokle —
Lidová scéna TOS, Olomouc)

silný, temperamentní chlapík se stá-
lým vnitřním napětím, plně přesvěd-
čivý ve scénách hněvu a nenávisti
vůči nepříteli; ze všech herců před-
stavení má nejlépe propracovaný
vztahy k ostatním postavám.

VELCÍ HERCI NĚMÝCH ROLÍ

M. Košek ze souboru ZK Karborun-
dum Benátky, vytvořil v Maryše
episodní postavu řeznického pomoc-
níka Pavla. Ústřední porota hodno-
tila jeho výkon jako „krásu beze
slov“. Je to herec přemýšlivý, logi-
cky jednající, má vnitřní monolog a
smysl pro detail (otírání rukou, sbí-
rání střeptů). Jeho čiperného Pavla
vidím ještě dnes před sebou — a vi-

LUCIUS — VIKTOR RŮŽIČKA
(J. Drda: Hrátky s čertem —
POKROK, Dobruška)

role, ztvárněná s důmyslnou herec-
kou technikou, ďábelsky mrštná a
prohnaná postava, hybná páka insce-
nace.

SENG LEE — A. ANTONÍN

(M. Brandová: Větrělci —
Nové divadlo Domu osvěty, Mělník)

slouží nenápadným a prostým způso-
bem myšlenky hry, správně vyhma-
tává v postavě prvek utlačení a
zaujetí pro národně osvobozovací boj
Malajska; velmi prostými prostředky
dosahuje velkého účinku na diváka.

**KALINA IVANOVICH —
B. KRÁLÍČEK**

(A. S. Makarenko - M. Stehlík:
Začínáme žít —
Stát. pracovní zálohy při ÚNV,
Praha)

šestnáctiletý herec podal v roli star-
ce obdivuhodný výkon, bez nejmen-
šího náznaku šarže, pravdivý, s cha-
rakteristickými detaily; vytvořil jas-
nou a vtipnou postavu.

★

MAJA — E. HEJDOVÁ

(A. Kornejčuk: Chirurg Platon
Křeč —
ZK ROH Prefa Hýskov)

přirozený dětský výkon, milý a tem-
peramentní, přitom skutečně herec-
ký. Nejčistší postava v představení.

KŘÍŽEM KRÁŽEM NÁRODNÍ PŘEHLÍDKOU

Nýřanská scéna — jeden z účastníků plzeňské Národní přehlídky — sehrála za 10 let působení 160 představení pro 56 000 diváků. Toto účtyhodné číslo není zdaleka největším mezi soubory, které se Národních přehlídek zúčastnily.

*

Soubor Domu osvěty Vyškov — vítěz Brněnského kraje, má ve svých řadách mnoho vynikajících pracovníků, kteří byli za své výkony odměněni svými pracovišti. Patří k nim J. Císař, S. Dopita (vzorný pracovník závodu Vyškovan), s. Tvrzník (vzorný pracovník závodu Sandrik), J. Veselý, F. Pištělka a j.

*

Dramatickému kroužku RK TOS Olomouc vydatně pomáhají členové výtvarného kroužku, kteří pro divadelníky zhotovují potřebné kulisy a rekvizity.

*

Také soubor Pal Magneton v Kroměříži má mezi svými členy přední pracovníky mateřského závodu, jako dělníka K. Vančuru, přední pracovníci nákupního odd. s. Čápkovou, vzorného technika Mazáka a j. Členka souboru V. Hůlková je zdravotní sestrou v nemocnici, kde byla vyhlášena vzornou pracovnící. J. Gross je ředitelem Slováckých tiskáren, ale v závodním klubu Pal je jako mezi svými.

*

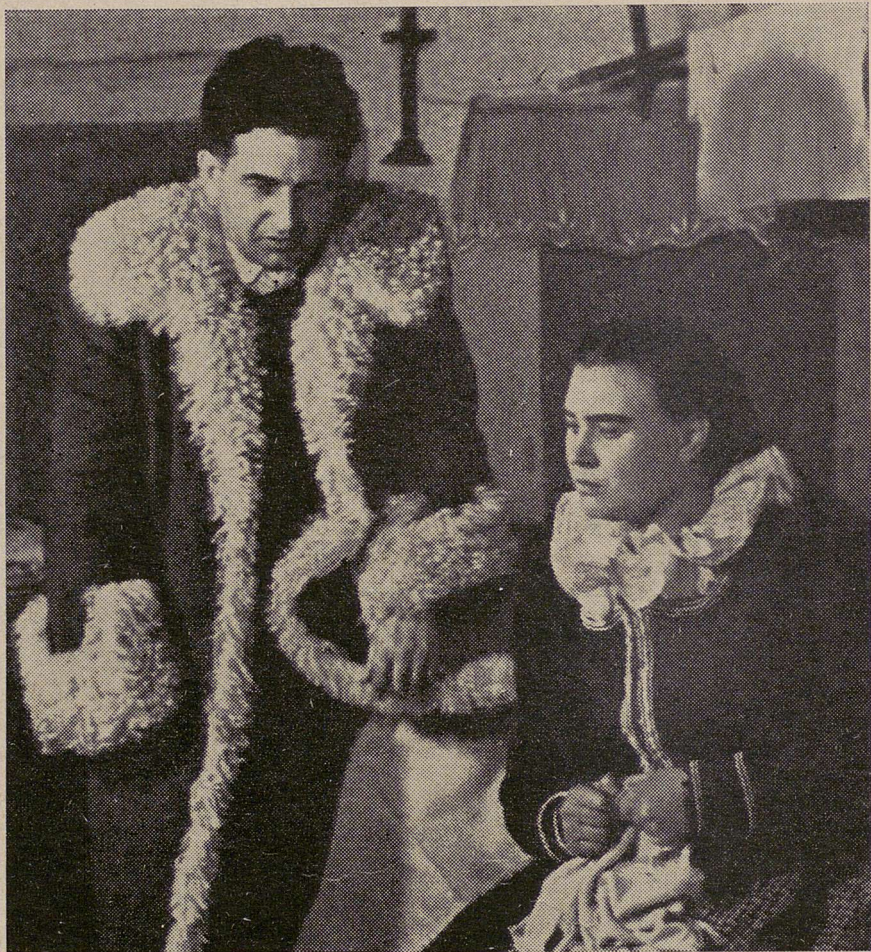
Režisér souboru Vítkovických železáren Klementa Gottwalda, František Arleth, byl letos za svou čtyřicetiletou práci v ochotnickém hnutí vyznamenán cenou města Ostravy.

*

Soubor Tonaku z Nového Jičína převzal patronát nad začínajícím souborem v Mořkově, který dosáhl vítězství v okresní soutěži I. kategorie. Režisér Tonaku J. Brix působil kromě toho jako instruktor při zakládání nových souborů v Trnávce a Libhošti.

*

Svitavští si během přehlídky vydávali pěkně vedený Divadelní zpravodaj. Citujeme vám z něho: „Na besedě souboru TOS Olomouc s Miloslavem Stehlíkem jsme poznali jednoho z nejlepších českých současných dramatiků jako člověka s krásným vztahem k lidem, jeho prostotu a upřímnost i vzácnou vlastnost získávat si okamžitě sympatie a přátelství každého, s kým se jen jednou setkal... Miloslav Stehlík přijal pozvání žáků svitavské jedenáctiletky a připravil studentům nezapomenutelné chvíle v přátelské a zásluhou svého chvilky v přátelské a zásluhou svého smyslu pro humor také veselé besedě.“

Bratři Mrštíkovi „Maryša“ — ZK ROH Bavlňářských závodů Al. Jiráska (Národní přehlídka ve Svitavách)

Režisér sympatického souboru ZK ČKD Chocet si našel dobrou zbraň proti „režisérismu“, za nějž býval kritizován: každou zkoušku končí krátkou kritickou besedou se všemi herci i s pracovníky ze závodu, které si zve na zkoušky.

*

M. Stehlík besedoval se souborem o problémech naší soudobé hry. Plně uznal výtky ochotníků, že v mnoha soudobých hrách je příliš mnoho postav a scén — ale přece jenom našel dost pádný argument, který stojí mnohde za pořádnou úvahu: „...Vždyť vy, ochotníci, také hrajete Shakespeara — a tam přece není 10 osob ve dvou scénách!“

*

Režisér souboru TOS Olomouc na diskusi prohlásil, že prý to není vina ochotníků, když hrají brak, to prý je vina osvětových inspektorů, že jim to nezakáží. Tak nás napadá: Kterýpak osvětový inspektor radil obrozenským ochotníkům, když učili lidi mluvit česky, kterýpak inspektor poradil dělnickým divadelníkům za

první republiky hrát Gorkého a Lope de Vegovu Fuente Ovejuna, kdo jim radil zachovávat věrnost Jiráskovým hrám v době, kdy celá oficiální kritika pořádala na Jirásku tažení? — Tihle ochotníci totiž měli v hlavě mozek a v srdci touhu za něco bojovat. A kde tyto vlastnosti nejsou, tam sotva souboru pomůže osvětový inspektor se zakazováním.

*

V Přerově se fotografové usazovali hned vedle poroty. Režisér Křanovský z ostravského Státního divadla byl tím neustálým cvakáním a blýskáním dokonale znervosněn, takže si porotci nakonec sedadlo vedle fotografa vyměňovali jak Černého Petra. Ovšem, fotografům se přece jen dílo podařilo a z přerovské přehlídky byly zachyceny zajímavé momenty z výkonů herců.

*

Soubor mělnického Domu osvěty navázal z iniciativy Ústředního domu lidové tvořivosti styk se sovětským souborem borodinského domu osvěty a dopisuje si s ním.

SLOVO MÁ

MILOSLAV JEŘÁBEK

pracovník Krajské odborové rady v Praze

O některých nezdravých jevech v ochotnickém divadle

V životě a existenci našeho národa má české divadlo přímo historicky důležitou tradici. Jeho poslání je především výchovné. Tak již J. K. Tyl chápe divadlo jako výchovný prostředek lidu s úkolem bojovat za nové cíle a novou společnost.

Naše divadlo je spjato s naší současností i s velkými revolučními tradicemi naší historie. V existenci našeho národa je již vžit. A odtud jeho dobrá úroveň a široká rozvětvenost, zejména divadla ochotnického, tak typická právě pro nás.

Vždyť jenom v Pražském kraji máme na 500 ochotnických souborů. Tento počet představuje tisíce lidí, kteří při správném pochopení úlohy ochotnického divadla v našem současném dění mohou přímo a účinně působit na výchovu širokého okruhu lidí — své obce, obecnost. Kolik je zde možností a krásné ušlechtilé práce. Ale jak mnoho také odpovědnosti. Při nesprávném chápání poslání ochotnického divadla by mohly soubory působit opačným směrem a poškozovat vkus i názory lidí. Bohudík pracuje většina našich souborů dobře.

Přesto se však nezdá, že by se vyskytovaly případy, kdy soubory bývají podrobeny ostré kritice pro svou nesprávnou činnost. Většinou se taková kritika zabývá špatným provedením představení, nesprávným pochopením autora a jeho myšlenky, nebo uvedením takové hry, která je škodlivá.

I když je taková kritika správná, kritikuje jen výsledky. Každý výsledek má však svou příčinu. A proto je při odstraňování nedostatků nutno dívat se hlouběji, odhalovat pravé příčiny a bojovat proti nim. Ukažme si to na příkladech.

V pátém čísle „Ochotnického divadla“ ukázali soudruzi V. Žáček a B. Sobotka v článku pod názvem „Tři zastavení u divadla pro děti“ na špatnou úroveň představení osvětové besedy v Praze 7 a osvětové besedy v Praze 12. Čtenáři si jistě vzpomenu na obsah těchto článků. Kritika jejich autorů byla oprávněná. Ale dokresleme si tato špatná představení, tedy výsledek, pozadím méně známým, tedy příčinou.

Soudruh Žáček se podivil, že přestože je hlediště divadla osvětové besedy v Praze 7 dětmi naplněno při vstupném až 5,— Kčs, je scéna naprosto nedostatečně vybavena. Kam tedy jdou tyto peníze? Používá je osvětová beseda k jinému účelu? Osvětové besedě ani mnoho nezbude, protože představení přes nedostatečnou úroveň mají vysokou režií.

A toto je příklad z rozpisu režie, který Ústřední národní výbor předal Krajské odborové radě.

Kašpárek a dva vodníci — hráno 19. a 20. března, celkem dvakrát, vyplaceno 898.— Kčs

Rozpis:

J. Vackař	40.— Kčs
Tichý	40.— „
Kupka	80.— „
Procházková	40.— „
Benešová	40.— „
Plevková	40.— „
M. Winterová	40.— „
N. Winterová	10.— „
Winter (režie a hraní)	100.— „
Winter (půjčení paruk)	109.— „
Procházka	10.— „
J. Kloubková	10.— „
Jitka Kloubková	20.— „
J. Kolerová	10.— „

Kuchař — vlásenkář	60.— Kčs
napověda	80.— „
Krásová — Lískovec (stavba scény a světla)	137.— „

(Rozpis se týká dvou představení — rozdíl částky celkem vyplacené a zde rozepsané byl vyplacen za půjčovně kostymů, dopravu kulis, odvoz a dovoz kostymů atd.)

Podobné rozpisy jsou vypracovány na všechna představení a jdou až do výše 1.300.— Kčs.

Tyto částky inkasoval hrající soubor. Již z prvního pohledu je patrné, že většina položek je neoprávněně vyplacena. Souboru může být podle směrnic ÚRO pro soubory lidové umělecké tvorivosti poskytnuto občerstvení, ale žádná částka na hotovosti na tento účel. Ostatně jsou vyplacené položky vyšší než náklad na normální občerstvení. A právě ty nejvyšší částky jsou jiného druhu (jako na př. režie, rozpis rolí, atp.) a vůbec neměly být požadovány, protože nejsou slučitelné se zásadami lidové umělecké tvorivosti.

Jak je ale vidět, může se „trošku přizpůsobená“ lidová umělecká tvorivost dokonce vyplatit i finančně.

A tak, děti dychtivě vidět pohádku, přinášely peníze a někteří „herci, režiséři“ a jiní si jejich část odnášeli „za servírování brilantních představení Kašpárkovského cyklu“.

Jistě jste zvědaví, či je tento obratný soubor a jak přišel k tomu „Kašpárkovskému cyklu“. Podíváte se, ale soubor není žádné osvětové besedy, ani závodního klubu, ani žádné jiné složky.

Je to prostě 29 lidí, jednak členů různých souborů a dalších, o jejichž členství v některém souboru není nic známo, jak uvádí Ústřední národní výbor a osvětová beseda v Praze 7.

Uvedená představení jsou samostatnou akcí kolektivu, který jako celek nemá právní základnu souboru. Samozřejmě, že takový kolektiv neměla osvětová beseda v Praze 7 pro svá představení brát.

Ale odkud je „Kašpárkovský cyklus“ a jeho podání, které je kritizováno s. Žáčkem? Podívejme se na příslušnost těch členů tohoto kolektivu, u kterých je zjištělná. Ti všichni jsou bývalí členové divadla „Koruna“ na Vinohradech (ve kterém byly soustředěny 3 soubory: ZK Vinohradský průmysl masný, Spojené zdravotnické ústavy v Praze 12 a Tachometr Praha 12), které bylo svou divadelní činností i repertoárem neblaze proslulé a často předmětem oprávněné kritiky různých orgánů.

Když Krajská odborová rada zřídila z „Koruny“ Divadlo lidové tvorivosti a určila jeho poslání jako čestné scény ochotníků v Pražském kraji, zůstal soubor Spoj. zdrav. ústavů při základně svého závodu. Z tohoto souboru účinkovala určitá skupina v „Kašpárkovském cyklu“. Soubor Vinohradského průmyslu masného se z valné části rozešel a jedna jeho část se napojila na osvětovou besedu v Praze 12, někteří na osvětovou besedu v Praze 7. O zapojení dalších není nic bližšího známo.

Z tohoto rozdělení vidíme jasně souvislost mezi souborem osvětové besedy v Praze 7 a v Praze 12 i s jejich původní základnou — divadlem „Koruna“, kde představení se ševcem Kopýtkem a krejčím Jehličkou měla svou tradici.

A to již jsme u článku s. Sobotky, který dokresluje tím, že divadelní soubor při osvětové besedě v Praze 12 není žádným „začínajícím kroužkem“, ale že v něm jsou zkušení znalci manýr, které byly tak dobře zavedeny v „Koruně“.

Takové bývají příčiny některých škodlivých zjevů v našem ochotnickém divadle. Kritikuje takový soubor nebo takové jednotlivce za jejich nesprávnou činnost! Nevezmou si kritiku vážně. Zazraťte jim činnost a oni přejdou do jiných souborů nebo k jiné složce a ve svém „díle“ pokračují a tím, že se rozejdou z jednoho souboru do několika jiných, ještě své metody rozšiřují na širší základně.

Jak zjednat nápravu? Především je nutno podstatně omezit nezdramovou fluktuaci, která se dosti značně projevuje u jednotlivců i celých souborů. Vždyť nejsou vzácností přestupy ze souborů závodních klubů do osvětových besed a naopak, někdy dokonce podporované, jak o tom svědčí stížnost závodního klubu Švermových závodů ve Slaném, kde, jak soudruzi uvádějí, zakládá městský dům osvěty divadelní soubor, jehož jádro mají tvořit vybraní členové souboru Švermových závodů, kteří mají být do nového souboru přetaženi.

Rovněž je nutno zarazit všechny ty „letouny“, kteří jsou ve stálém pohybu mezi soubory i složkami, nekontrolovaní hrají v jiných souborech, nebo pořádají představení „na vlastní pěst“, jak je tomu v případě osvětové besedy v Praze 7. Zvláště takoví jednotlivci zpravidla nechtějí dělat dobré divadlo a využívají všech příležitostí, aby někde uplatnili zvyklosti někdejších měšťáckých divadelních spolků.

Proto je třeba zvýšit kontrolu zejména těmi orgány, u nichž jsou soubory registrovány (osvětové besedy, závodní kluby, atd.).

Bylo by správné, aby každý přestup ať jednotlivců nebo celých souborů byl možný jen se souhlasem a vyjádřením těchto orgánů. Bez tohoto vyjádření by neměla žádná složka přestupující jednotlivce nebo soubor přijmout. Náhodné sporné případy by rozhodly příslušné orgány nadřízené. Taková opatření by značně umožnila další zkvalitnění lidové umělecké tvořivosti.

Proto také Krajská odborová rada v Praze dala v tom smyslu iniciativní návrh krajskému národnímu výboru, aby uskutečnil za účasti Ústředního národního výboru, případně dalších krajských složek, poradů, z které by vyšlo společné usnesení o opatřeních proti nezdramové fluktuaci. Tato opatření by se vztahovala nejen na divadelní soubory, ale na všechny soubory lidové umělecké tvořivosti vůbec.

Doufáme, že porada a správná a rozumná opatření budou brzy uskutečněny. Prospějí jistě i ochotnickému divadlu a jeho hlavnímu poslání — výchově nového člověka a nové společnosti.

VÁCLAV VONDRA

režisér divadelního souboru „Kvapil“ ZK Karborundum
v Benátkách n. Jiz.

Naše práce, naše výchova a náš cíl

Často jsme v souboru diskutovali o tom, proč právě letos jsme dospěli svým umístěním v soutěži k vrcholné metě, jaké mohou ochotníci dosáhnout, a proč se nám to nepodařilo v předchozích letech. Vždyť pravidelnými účastníky krajské soutěže jsme už od roku 1952 a po každé jsme v ní obsadili přední místo. Ještě nikdy se nám však nepodařilo obstát tak čestně, jako na Národní přehlídce LUT v Plzni a reprezentovat Pražský kraj na Jiráskově Hronově.

Hledali jsme onu prapříčinu ve všem možném: ve výběru hry (hráli jsme „Maryšu“ bratří Mrštíků), ve zdařilém obsazení hlavních a vedlejších postav, ve značném počtu zkoušek a zájezdů i v dobře vystižené atmosféře dramatu. Ale tyto přednosti měla podle našeho soudu ve větší nebo menší míře i všechna předchozí soutěžní představení. Muselo to být tedy v něčem docela jiném, v něčem, co jsme cítili, ale nedovedli definovat.

A pak jsme ono skryté „něco“ náhle objevili. To jel téměř celý náš divadelní odbor do nedaleké obce na představení, o kterém jsme věděli, že je tamní ochotníci studovali několik měsíců — což je u venkovských souborů celkem neobvyklý zjev — a od něhož jsme dost očekávali. Představení nás nenadchlo! „Chybělo tomu srdce“, poznamenal kdosi z kolektivu a vystihl to jistě nejsprávněji. Hovořili jsme pak o tom, jak je zejména u ochotníků důležité, aby každý herec dal do role celou svou bytost, aby hrál s tvůrčím zanícením. Hovor se přenesl i na „Maryšu“. Srovnávali jsme naše představení s tím, které jsme právě viděli a zpytovali se na-

vzájem, zda jsme „Maryšu“ hráli také tak bez vnitřního zápalu.

„Ne! „Maryšu“ určitě ne!“, zněla jednohlasná odpověď. „I když snad všechna naše představení před tím, ale do Maryši jsme dali celé své srdce!“

A tu jsme — nikoliv bez příjemných pocitů zadosti- učinění — objevili hlavní podstatu a dřev onoho úspěchu, který nám otevřel brány Hronova: oproti jiným představením jsme naše postavy nehráli — ale žili. Milovali jsme je, i když se některé z nich nezdály hodny lásky. Naučili jsme se jim rozumět, naplnili jsme je životem, rozezvučeli jsme v nich nejhlubší rejstřík jejich lidství. Dali jsme jim své vlastní srdce!

Když jsme se nad tím potom zamysleli, trochu jsme si i povzdechli: kéž by se nám to tak podařilo vždycky!

Přípravy a závěr

„Maryše“ ovšem předcházela náležitá příprava. Zkoušeli jsme ji přes tři měsíce a před soutěžním představením v Plzni dokonce další měsíc. Většina členů souboru si prostudovala Honzlovu studii „Za novým smyslem hry o Maryši“, někteří si přečetli i knihu vzpomínek Boženy Mrštíkové, Štěpánkův rozbor postavy Vávry v časopise Divadlo a Pelikánovu brožuru „Třídní rozklad vesnice“. Několik večerů před zahájením čtených zkoušek jsme věnovali společné diskusi o hře a zároveň jsme si přesně ujasnili charaktery jednotlivých postav. Byli jsme si vědomi toho, že nedá-li se k žádné hře přistupovat povrchně, polovičatě, ve spěchu a bez důkladného studia, o „Maryše“ to platí dvojnásob. Bez ujasnění vzájemných vztahů vůdčích i vedlejších postav, bez ozřejmení hlavních konfliktů, bez znalosti prostředí a sociálních poměrů na moravském venkově před sedmdesátí lety nelze „Maryšu“ dobře nastudovat.

Avšak i přes důkladnou přípravu celého souboru vystaly během zkoušek tvůrčí problémy, které vyplývaly ze samé podstaty hry a z jevištního naturalismu autorů. Jako u mnoha ochotnických souborů zůstal i pro nás nejtěžším oříškem poslední — pátý — obraz, jež autoři sami třikrát předělávali, ale nikdy s ním nebyli sami spokojeni. Také my jsme cítili, že po vysoce dramatickém čtvrtém obraze nastává v naší inscenaci náhlý zlom, napětí předchozího jednání pomalu opadávalo, Maryša i Vávra se zdáli na jevišti bezradní. Vávrová pod křížem nás nepřesvědčovala.

Samotný závěr jsme zkoušeli s několika variacemi: s mlatci, vhrnuvšími se do světnice, s mlatci, nesoucími mrtvého Vávru i s mlatci, hlučícími za scénou. Konečně jsme zůstali na tom, že místo mlatců a oné postavy, již Mrštíkové označují v textu jen jako „ženu“, vběhla po Rozáře na scénu — Strouhalka. Ona, která ve hře představuje vesnické kuplířství, která je náhončím Lízalova vydrídušství a má na tragice Maryšiny i Vávrova osudu nemalou vinu, přišla nyní svou obětí obvinít z travičství! Podařilo se nám tím dát Maryšině závěrečnému — „otrávila!“ — jiný smysl. Nebylo to přiznání, znělo to, vrženo v tvář Strouhalce, jako vzpoura, protest.

Tím vším se nám však stále ještě nepodařilo dát celému obrazu ono napětí, které tu bylo nezbytné. Ani v představení, které jsme hráli v krajské soutěži, nevyznělo závěrečné jednání tak, jako scény předchozí.

Hodně nám tu však pomohli členové krajské poroty soudruzi Lhota a Šterc, i režisér Divadla lidové tvořivosti z Prahy soudruh Kovařík, který byl u nás dvakrát na instruktáži. Upozornili nás, že poslední obraz má stále ještě příliš rychlé tempo a že v dialogu Vávry a Maryši je poměrně málo pomlk, které právě na tomto místě mají svůj veliký význam.

Správnost této rady jsme si ověřili na několika zkouškách před odjezdem na Národní přehlídku do Plzně. A skutečně jsme přišli na to, že přes původní snahu dát poslednímu obrazu správný rytmus, náš cit v tomto směru dosti selhal a jednání spělo k svému konci stále ještě příliš rychle. Všichni jsme potom cítili, jak správnými zámlkami, vyjadřujícími napětí mezi Vávrou a jeho ženou, na scéně přímo houstne atmosféra, předznamenující Maryšinu pomstu. Také onen vnitřní monolog obou herců, nutný ve chvílích, kdy nemluví, byl nyní daleko niternější a přesvědčivější. A to všechno — pouhé „pausy“!

Někdy čteme v odborných divadelních časopisech i v denním tisku články ochotníků, kteří tvrdí, že jejich soubor pracuje podle systému K. S. Stanislavského, nebo dokonce, že ho ovládá „zcela beze zbytku“. Mnohokrát jsme hovořili v souboru o tom, že takové zprávy nemohou být pravdivé a že jsou jen propagací, která není na správné cestě. Vždyť každý, kdo přečetl třeba jen Antarové „Besedy se Stanislavským“, pochopí, že onen soubor může nenajvýš uplatňovat v praxi pouhý díl toho, čemu učil Konstantin Sergějevič. ale rozhodně nemůže ovládat jeho metodu „zcela beze zbytku“. Vždyť Stanislavskij sám mnohokrát upozorňoval na to, že jeho systém nejsou žádná pravidla, podle nichž by bylo možno se naučit hrát divadlo!

Poctivé studium Stanislavského může ovšem nesmírně prohloubit umělecké schopnosti každého souboru. Poznali jsme to i u nás. Většina herců četla „Můj život v umění“ i „Besedy se Stanislavským“. A naučili se několika důležitým věcem, o nichž dříve ani neuvažovali: už hned na prvních zkouškách uvědomit si při vstupu na jeviště smysl příchodu oně postav, rozpoznat správně její funkci v dané situaci a hlavně — určit si vztahy k ostatním postavám. Velkým pomocníkem je v tom ovšem i režisér. V poslední době trváme na tom, aby režisér pokud možno sám nehrál a věnoval se výhradně své práci. I to je značným krokem kupředu!

Po pravdě řečeno, nepodařilo se však zatím u herců dosáhnout ve větší míře té vnitřní soustředěnosti, na niž Stanislavskij kladl vždy tak veliký důraz. Herci kteří se hodinu před představením duševně připravují na svou roli, jsou zatím výjimkou. Ale jsou, a možná že za nějaký čas bude tento předpoklad vnitřní soustředěnosti i u nás něčím samozřejmým.

Divadlo a výchova

Poznali jsme také, že vnitřní kázeň i pocit zodpovědnosti ke kolektivu rostou v členech souboru zároveň i s vyššími úkoly. Ještě před rokem měli jsme stejně jako mnoho jiných ochotnických souborů trápení s pozdní a nepravděpodobnou docházkou do zkoušek. Když jsme však začali studovat „Maryšu“, rozbírat na zkouškách každou postavu, rvát se s tvůrčími problémy, hledat hlavní ideu hry a umocňovat ji uměleckými prostředky, vzrostl zájem členů o práci na představení natolik, že neomluvená neúčast na zkoušce byla výjimkou. Dokonce i kompars, s nímž bývá v tomto směru na ochotnických představeních vždy velká potíž, chodil do zkoušek vzorně — zvláště když jsme stáli před Národní přehlídkou.

Rekruty v „Maryše“ nám se zdarem hráli členové mužského pěveckého odboru „Foerster“, který dnes patří mezi nejlepší v celém Pražském kraji. Ukázalo se, že zejména mladší chlapci jsou pochopitelně nejen dobří zpěváci, ale že mají i neobyčejný smysl pro tanec, pro ladné a přirozené pohyby na jevišti. I když si snad netroufali na pravý slovácký verbuňk, vnesli hned od začátku prvního jednání patřičný ruch, dějový spád, náladu svátečního dopoledne na Moravském Slovácku.

A tato spolupráce s pěveckým i hudebním odborem závodního klubu, která se traduje už od inscenace Tylovy „Fidlovačky“ v roce 1953 a v níž pokračujeme i nyní při studiu Jiráskovy „Lucerny“ pro Hronov, patří jistě k největším kladům celé naší činnosti a přáli bychom ji všem závodním klubům. Nepozůstává totiž jen ze spolupráce na jevišti. Členové pěveckého sboru budují s námi velké přírodní jeviště v zámeckém parku, které otevřeme ještě letos v létě, účinkují společně s námi na mnoha pořadech v závodě i ve městě (při vyznamenávání nejlepších pracovníků, u příležitosti Mezinárodního dne žen atd.) — a co víc, hrají s námi divadlo nejen jako „pěvci“, ale už také i jako herci. V mnohém z nich jsme roznítili lásku k divadlu a získali v něm cennou posilu.

Roznítit tuto vřelou lásku ve všech našich divácích, ukazovat jim světlou cestu kupředu, bavit je i vychovávat tak, abychom i my sami se při tom vychovávali — to je naše pracovní perspektiva na celé dlouhé období v budoucnosti!

Začátkem května t. r. skončila krajská soutěž ochotnických souborů. Bylo by možné a jistě i správné psát zde o některých kladech a četných nedostacích, které nejen tato soutěž, ale i všechny dosud pořádané mají. Ať je to otázka výběru porotců a způsob jejich hodnocení, výběr her, pomoc osvětových besed, zájem veřejnosti, organizace a pomoc ústředních osvětových orgánů a pod. Věřím, že i k tomuto hodnocení dojde. Chtěl bych se ale zmínit o jiné věci. O celkovém hodnocení krajské soutěže, které se konalo v květnu v malém sále Ústřední lidové knihovny. Jak asi vypadal průběh této „oslavy“ či „hodnocení“?

1. Celkem slušná účast zástupců souborů — i když vzhledem k průběhu zbytečná, protože na to, co jsme se dozvěděli, stačil úplně jeden zástupce souboru.
2. Začátek ve 20.30 místo ve 20 hod. v místnosti, která úplně „dýchala“ ruchem a kouzlem lidové tvořivosti — ovšem z vedlejšího velkého sálu, kde tuším Vycpálkovci dokazovali, že to umějí...
3. Několik povzbudivých slov od zástupců ÚNV.
4. Hodnocení souborů, celkem nic neříkající a nic nedávající ani obsahově ani zvukově.
5. Dobré zhodnocení výsledku soutěže začínajícími soubory.
6. Určení pořadí souborů se skromným podotknutím, aby si pro diplomy zástupci přišli na ÚNV. (Byly ještě mokré, nebo nebyly vůbec?)
7. Za hodinu a nějakou minutu rozchod.

A teď, soudruzi, kteří máte na starosti pražskou osvetu jako profesionální pracovníci, vážně:

Vím, před jakými návštěvami a za jakých podmínek a organizace probíhala na př. krajská soutěž jednotlivců. Vím také, že soutěž ochotnických souborů se může alespoň chlubit dobrými návštěvami, ovšem většinou nikoliv vaší zásluhou. Snad víte i to, že ochotníci jsou lidé, kteří večer, po zaměstnání, třeba 5krát týdně chodí na zkoušky dělat své zamilované divadlo často i na úkor svých rodin a svého zdraví? Víte i to, že ti prťáci, jak nám říkají někteří profesionální herci, že nechťejí nic víc než — ne pochvalu — ale uznání a dobré podmínky pro svoji práci? — Dejte jim je — zaslouží si toho. Ale rozhodně si nezaslouží užít takový zbytečný večer, na který se stáhnou ze všech koutů Prahy, jako byl ten květnový.

A jaký by to mohl být radostný a užitečný večer při dobré vůli a organizačních schopnostech pořadajících.

Večer, na který by pražští ochotníci dlouho a rádi vzpomínali, na kterém by také poznali, jak je jejich práce hodnocena a vážena... Hezky vyzdobený sál, na stěnách návrhy scén, kostýmů, plakátů a pod., krátký a hodnotný kulturní pořad, pořádný referát, takový, aby byl skutečným podnětem k diskusi, event. předání cen, závěr s dalšími úkoly ochotnictva — nelíbilo by se to vám samým lépe, než tomu bylo na onom „nezapomenutelném“ večeru?

Ovšem, po jedné stránce soutěž i hodnocení asi splnilo svůj účel: můžete dát svým nadřízeným orgánům zprávu, výkaz, sumář, hlášení, že soutěže se zúčastnilo X souborů, X her, X návštěvníků, X hodin, X vyplněných kolonek ve formulářích. (Soutěž byla hodnocena za X účastí s X úspěchem. A v plánu práce na II. čtvrtletí 55 můžete škrtnout jeden úkol. Ovšem řada výše uvedených X mohla by se při hlubším zkoumání proměnit časem v řadu +, t. j. křížků, křížků nad otrávenými pracovníky v lidové tvořivosti.

A na konec si uvědomte: vy jste zde pro ochotnické pracovníky, vy musíte pomáhat lidové tvořivosti a vést ji správným směrem. Těžko splníte svůj úkol, nedáte-li své práci i upřímnou snahu a porozumění těm nesčetným pracovníkům, nadšencům pro divadelní práci.

ZÁKLADY JEVIŠTNÍ DIKCE

KLEMENTINA REKTORISOVÁ
6. LEKCE

Z výkladu o logickém výrazu v přednesu dvojverší z „Dobré písně“ si vezmeme toto poučení:

Verš na jevišti nebudeme skandovat, slova jednotvárně přizvukovat, nedáme se svést jeho základní zvukovou pravidelností. Zachováme ji jako spodní tóninu, zvukovou osnovu, ale nad ní budujeme logicky a citově bohatý výraz v podobě dynamické a melodické modulace.

V přednesu verše nelze improvizovat, měnit text, pořádek slov, jejich tvar. Zkrácením nebo prodloužením verše o jedinou slabiku, přesunutím slov a tím často i přizvuků na jiné místo verše, než které určuje metrum, zhortí se rytmus, věta ztratí charakter verše. Je třeba přesně ovládat text se všemi jeho slohovými, slovními, tvaroslovnými zvláštnostmi, zvláště dobře si osvojit slovní pořádek (slovosled). Je třeba řídit se interpunkcí (rozdělovacími znaménky) autorova textu, ale zároveň promyslet vztahy mezi částmi myšlenky, myšlenkového pásmo, naznačenými *interpunkcí*. Čárka, středník, tečka, pomlčka neznamenají v živé řeči stejně hlubokou pauzu. V souvětí před spojkou *že*, před zájmenem *který*, *jenž*, před oslovením v pátém pádu je zpravidla pauza velmi krátká nebo zcela mizí. Naopak na jiném místě textu, kde interpunkce vůbec není, může vzniknout velmi hluboká pauza, v níž proletěl myslí postavy celý sled představ, v níž se zrodila nová myšlenka, v níž se ozval silný cit. Příklady z uvedených již veršů:

a vím, že v srdcích vašich | jest jen || zloba.
Ten, kdo má jasný zrak, || je libertin dle nich.

Před zájmenem *kdo* pauza nebude; výraz „ten, kdo má jasný zrak“, je jeden pojem: jasně vidoucí člověk. Je to logický i gramatický podmět v souvětí. Pausou oddělíme výrok: je libertin.

Nestejnou časovou délku a významnou hloubku mají pausy na konci veršů. Tak jako přizvuky slov a melodické vlny ve verši nejsou stále stejné, tak ani přestávky mezi verši a uvnitř veršů nemají stejný rozsah. Verš na jevišti není říkadlo nebo rozpočítadlo, v nichž slova zastávají pohyb taktovkou. Přednes verše není otázka časové odměřenosti a pravidelnosti, ale otázka střídání slov s různě závažným obsahem, seřazených podle určitého přizvukového pravidla. Přizvukové schéma je dáno jazykem textu, jeho formou, ale rytmický výraz v souladu s obsahem dává verši herec. A poněvadž pauza je také součástí lidské mluvy a dává jí život a pravidlost, je výraznou součástí i mluvy veršem, a je dokonce i zákonitou složkou základní zvukové veršové stavby.

Přestávka meziveršová je neodmyslitelný znak veršové stavby. Z řady vět, větších částí vytváří souvislou rytmickou skladbu, která má nejen myšlenkovou, ale i zvukovou logiku. Uvnitř jednotlivých veršů podobný význam má přestávka mezi dvěma částmi verše, mezi jeho dvěma logickými a rytmickými celky. *Vnitřní přestávka* není v každém verši výrazná a vyznačená, často je překryta logickou souvislostí. Avšak ve většině pravidelných veršů ji najdeme jak v rytmu slov tak ve skladbě vět.

Rytmická a často i logická *dvojdlílnost* verše je příznačný rys pravidelných veršů i v jevištním dialogu. Souvisí s dvojdlílností myšlenky i skladby vět, o níž jsme se již přesvědčili v prvních kapitolách těchto lekcí. Výrazně vystupuje zejména tam, kde se verš kryje s myšlenkou, s větou:

Divnou práci | já se bavím!
Pro živého | máry stavím.

V těchto verších časová pauza je nepatrná, ale dvojdlílnost slyšíme v rozčlenění melodické a dynamické modulace obou vět. Bylo by jistě nesprávné, kdybychom chtěli stejnoměrně a násilně členit všechny verše uvnitř i na konci, všude kladli stejné hluboké přestávky a před nimi užívali stejných hlasových kadencí (stejného poklesu na zdvihu hlasu). Špatní herci tak recitují verše a ubíjejí jejich obsah. Špatný by byl i takový básník, který by psal všechny verše podle jednoho stylistického receptu. Dobrý básník se nedá svést formálním schématem. Rozpíná věty i z verše do verše, nebo zase vtěsná

do jednoho verše dvě věty, do dvojverší tři, čtyři věty, podle postupu a povahy myšlenek:

*Ať aspoň zvažní, když jsou vážné časy;
v čem naše je, v tom taky jeho škoda;
zisku bude mít, když zvonit budou klasy,
když nás, i jeho stihne neúroda.*

Ve 4. verši Estébanově (Fuenteovejuna) vidíme, že rovnováha myšlenek není ve shodě s rytmickou dvojdlílností verše, vnitřní přestávka ve verši není po druhém přizvučném slově (jeho) tak výrazná, jako přestávka po prvním (nás).

Tam, kde téměř úplně zmizí přestávka meziveršová vlivem souvislé myšlenkové linie, kde věta, těsné slovní spojení přechází z verše do verše, nastává *přesah*.

*Syn můj vypravil se v živé
kolotání světa,
a já nyní trnu, že v té divé
tísni bude po něm veta.*

V těchto verších matky Rosavy (Strakonický dudák) celistvost verše je vyznačena rýmem (živé: divé, světa: veta), hláskovou a rytmickou shodou v zakončení veršů. Rým však není nezbytnou součástí veršových konců, a zejména v jevištním verši je poměrně vzácný. Herec v přednesu dialogu psaného rýmovým veršem nesmí se dát unést jen souzvukem hlásek v rýmu, nesmí slova v rýmu vyřazet, zdůrazňovat jen pro jejich nápadný zvuk. V přednesu vynikají jen ta slova rýmu, která mají silný logický důraz. (V našem případě jediné slovo „veta“.)

Veršová forma klasických dramet se po staletí ustálila. Některé z nich si probereme podle hlavních znaků. (Podrobnější výklad o verši na jevišti vyšel v V. ročníku časopisu „Lidová tvořivost“, č. 5, 7, 9—10. Ony stati vydal také Ústřední dům lidové tvorivosti jako zvláštní přednášku pro potřeby školení.) Vracíme se nyní také k domácí úloze, kterou dostali naši čtenáři v minulé lekci, a zopakujeme si rytmickou stránku tří typů jevištního verše: alexandrinu, blankversu a španělského verše.

Alexandrin je uměřený, vznosný verš s pravidelným sledem rýmů, spojujících vždy dva a dva následující verše. Alexandrinem psal některé své hry Molière, na př. Tartuffa. Verš má 12 nebo 13 slabik — podle toho, končí-li přizvučnou nebo nepřizvučnou slabikou; má šest přizvukových taktů (stop), přizvuky postupují po sudých slabikách:

Jak v nenávisti mám ty šarlatány podle
o — o — o — o — o — o — o — o

Přizvučnou slabikou začíná verš tehdy, je-li na jeho začátku trojslabičné slovo nebo trojslabičná předložková vazba:

*Po každé padáte z extrému do extrému.
Váš rozum nedojde as nikdy k rozumnému.
Prohlédnuv poznal jste — k mé velké radosti —
že jste byl zaujat jen klamnou zbožností.*

V druhém dvojverší se mění podle české výslovnosti metrum tak, že první takt má podobu *daktylu*, trojslabičné daktylské stopy:

— o o — o — o — o — o — o —

Verš je o slabiku kratší, končí slabikou přizvučnou; rým je proto výraznější. Na začátku 2. a 4. verše je bezpřizvučné jednoslabičné slovo (váš, že) a tvoří k veršům jakousi předrážku, po níž následuje šest dvojdobých taktů — *trochejů*, trochejských stop. Jambická slova typu o — v češtině neexistují. *Jamb*, jambická stopa je přirozená v těch jazycích, kde na příklad slovo v dvojdobém taktu začíná bezpřizvučnou slabikou. Na př. v ruštině, ve francouzštině. Moskva moja... Allons enfants...: o — o —. Český překladatel pak tvoří trocheje s předrážkou: Ty Mosko má... Aj vzhůru, děti... Jambickou povahu má v angličtině verš Shakespearův a v ruštině verš Puškinův — blankvers.

Blankvers je verš Shakespearova Hamleta, Puškinova Borise Godunova a Vrchlického Hippodamie. Je to de-

setislabičný nebo jedenáctislabičný verš s pěti přízvuky — takty. Uvedu dva překlady téhož verše z „Romea a Julie“:

1. Kdo nepocítil ran, se jizvám směje.

2. Kdo nezná ran, se jizvám vysmívá.

1. o — o — o — o — o — o

2. o — o — o — o — o — o

V druhém překladu je verš o slabiku kratší, končí přízvuknou. V 1. verši je pauza po třetím taktu, v 2. verši po druhém a druhá část verše je slabičně delší. Ale ve stavbě myšlenky i souvětí, i v rozložení hlavních přízvuků (dva a dva) vidíme u obou překladů shodu, která jistě odpovídá znění v originálu.

Řekli jsme si již, že v českých překladech se začátek blankversu, a to zejména u novodobých překladatelů, mění v daktyl, v trojslabičný takt. I Vrchlický, který se úzkostlivě snažil zachovat jambický charakter blankversu (s bezpřízvukným začátkem), podlehl někdy potřebě přirozeného českého výrazu a položil na začátek verše daktyl, jak je to v našem citátu z minulé lekce:

*Tys dítě přijala, jak děkuji ti;
nemohlas, věru, lepší podpory
dát klesající mysli starcově,
než tento vzácný hostinnosti dar.*

(Smír Tantalův, IV. j., výst. 5)

Vidíme zde rozmanitost v členění veršů i v poměru mezi verši. Výraznou rovnováhu má první verš, v druhém je zachována vnitřní přestávka, ale na jeho konci je přesah do třetího verše, kde je vnitřní přestávka zastřena; menší než po 1. verši je přestávka na konci 3. verše a dvojdičnost posledního verše vynikne spíš rozložením důrazných slov (vzácný — dar), pauzu uvnitř nemá a má plynulou, klidnou melodickou linii bez výrazných vrcholů. Je to krásný příklad jak mistrovství básníka, tak mnohotvárnosti prostředků jazyka, které zde přirozeně, nenásilně vyjadřují bohatou myšlenku i hluboký cit. Příklad toho, jak stereotypní (stále stejný) metrický vzorec veršový lze naplnit mnohotvárností rytmickou, melodickou, jazykovou, myšlenkovou. Záleží pak na herci, aby pochopil a procítil obsah veršů a podle toho je vyslovoval, nikoliv skandoval nebo zpíval.

Blankvers nemá zpravidla rýmy — na rozdíl od alexandrinu. U Shakespeara bývají rýmy koncem dialogu, jako pointa výstupu, jako myšlenkový, vtipný závěr scény. Herec však i v tomto místě musí s veršem a rýmem jemně zacházet, rým napomáhá zvýraznění obsahu a vystupňování scény.

Španělský verš v hrách Calderonových a Lope de Vegových má zpěvný rytmus španělských romancí, je krátký, osmislabičný nebo sedmislabičný, vesměs s přízvukným začátkem a s rýmem na konci:

Mlátit může, kdo je pán.

Jsi-li sluha, dočkej ran!

— o — o — o —

Je úsporný, svižný, vtipný. Svádí k polkovému, skočnému rytmu. V tomto typu verše je největší nebezpečí, že se dostaneme do zajetí formy čisté zvukové, poněvadž je krátký a rýmy jsou si příliš blízko. Zbavme se předsudku, že krátký verš je třeba vždy mluvit v pře-

kotném rytmu! Na malé ploše a v ostrých veršových hranicích, zvýrazněných rýmem, musí nejvýrazněji vynikat zase především myšlenka. Budeme-li verš mluvit logicky, shledáme, že důraz není vždycky v rýmu. Poslyšme Milítka z Macháckových „Ženichů“:

*Této moci své jsem ráda.
Omrzí však ženská vláda;
kdo se panně nízko klaní,
nečiní tak potom paní.*

Vydeme-li při studiu i těchto zdánlivě snadných veršů z rozboru jejich logiky, z rozboru stavby věty, přestanou se nám zdát „naivní“ a pro přednes „lehké“.

Jako závěr nejen této kapitoly, ale všech dosavadních lekcí o logické a zvukové stavbě věty a verše v jevištní řeči se pokusíme o sestavení desatera zásad:

1. Pravdivost dikce se zakládá v logickém výrazu a vnitřně prožitém rytmu. Přirozený zvukový základ je dán jazykovými prostředky textu. Autor je vhodně volí a herec jich účinně využívá.

2. Změny ve volbě jazykových prostředků, ve stavbě a rytmu věty, verše odpovídají změnám v jednání postav, v průběhu děje.

3. Formu zvukovou nesmíme přeceňovat a dokonce ne odtrhovat od obsahu. V rytmické dikci verše je třeba zachovat logiku vět.

4. Rytmických pravidel jazyka je třeba dbát i tam, kde básník, překladatel jich nedbal.

5. Vodičkem k rozboru myšlenkovému i rytmickému je nám také autorova interpunkce.

6. Styl dikce, zejména v klasických a veršovaných hrách, má být v celém souboru jednotný a má odpovídat přirozenému znění českého jazyka. Přeceňování vnějších zvukových kvalit na újmou vnitřního obsahu role, na účet jejího prožívání, je proti zásadám realistické metody v tvůrčí práci hercové.

7. To neznamená, že podceňujeme prostředky zvukového jazyka. Naopak, využíváme jich k zesílení citového a ideového výrazu a účinu.

8. Text role je třeba si osvojovat přesně a uvědoměle. Zvládnout ji celou doslova. Nestačí jen paměť věcná, přibližná. Je třeba vypěstovat si paměť i pro jemné zvukové odstíny hudební stránky jazyka. Ani v modulačních odstínech slovně osvojeného textu nelze improvizovat.

9. K dokonalé dikci je třeba osvojit si dobrou hlasovou techniku a bezvadnou artikulaci. Ve veršované hře mohou hrát jen herci s dobrým hlasem a dokonalou dikcí. Poctivé studium veršované hry je velkou školou jevištní dikce.

10. Vnitřní a vnější technika dikce tvoří nerozdílnou jednotu.

Až budeme v příštích lekcích probírat techniku správné výslovnosti hlásek a hláskových skupin, poznáme, které chyby ve výslovnosti mají za následek nesrozumitelnost jevištní řeči. Ale poznáme také, že chyby ve výslovnosti nevznikají jen z pohodlnosti mluvidel nebo z organických nedostatků, nýbrž že velmi často souvisí s pohodlností v myšlení a s povrchním citěním.

Neopustíme tedy uvedené zásady ani v lekcích dalších a budeme se k nim stále vracet.

Vlevo záběr z představení opavských studentů („Začínáme žít“), vpravo záběr ze Štolbovy hry „Peníze“ na Národní přehlídce

Z OCHOTNICKÉHO ŽIVOTA

Cikáni u nás mají nový divadelní soubor. Ustavil se v březnu při osvětové besedě v Ostravě-Kunčičkách. Ředitel osvětové besedy Rudolf Machček pro něj napsal hru „Cikánské námluvy“, kterou soubor pečlivě nacvičil a po prvé předvedl o velikonocním pondělí v Kunčičkách. Od té doby už svou první hru několikrát s úspěchem opakoval.

★

Dačičtí ochotníci musí mít hodně lásky ke svému „kumštu“, aby překonali všechny překážky. Nemají jeviště a nemají ani kde uskladnit kulisy; přesto za velkých osobních obětí nastudovali k 10. výročí osvobození Jiráskovu Vojnarku. Koncem května pak s ní podnikli první z řady plánovaných zájezdů do malých pohraničních obcí.

★

Divadelní soubor v Kašovicích pravidelně navštěvuje poradnu lidové tvořivosti v Sušici, což se začíná projevovat na jeho práci. Na poradnu se obrací i jiné soubory, na př. z Hartmanic, Kašperských Hor, Dlouhé Vsi, Zichovic atd. Uznání zasluží vespolek soubor sušický, který v poradně předává s ochotou své zkušenosti souborům méně zkušeným.

★

Požárníci z Mladošovic sehráli v obci Záblatí Jiráskovu Otce. Záblatští ochotníci pak Mladošovicům návštěvu oplatili a zahráli jim veselohru F. X. Svobody Poslední muž.

V Drahonicích ve vodňanském okrese se po třech letech opět probudili k životu místní ochotníci. Začátkem května sehráli Jiráskovu „Vojnarku“. Zásahu na obnovení kulturního života v obci má především ředitel národní školy.

★

Okresní výbor ČSM v Holicích nastudoval Kohoutovu „Dobrou píseň“, kterou s úspěchem sehrál jak v Holicích, tak v Albrechticích a Horním Jelení. Na přání krajského výboru budou uskutečněna ještě představení v Čáslavi a Lanškrouně.

★

Dramatický kroužek „Kozina“ při OB v Hostouni na Šumavě sehrál v květnu několikrát Tylovu „Paní Marjánku, matku pluku“.

★

Divadelní kroužek v Mělnici (okres Horšovský Týn) uvedl ve dnech 21. a 22. května hru J. Štolby „Peníze“. Kroužek je složen vesměs ze začátečníků a nepracuje ještě dlouho. Má však to nejdůležitější: chuť a elán.

★

V Bělé pod Radbuzou sehrál divadelní soubor OB klasickou veselohru slovenského autora J. G. Tajovského „Ženský zákon“. Bylo to po sedmi letech opět první představení místních ochotníků. Jejich práce byla vyprodáným sálem přijata velmi příznivě.

V Suchdole na Sedlčansku sehráli místní ochotníci Klicperova „Zlého jelena“.

★

Soubor sedlčanské jedenáctiletky uvedl v květnu klasickou hru J. K. Tyla „Lesní panna“.

★

Členové divadelního souboru OB v Jablonově (okres Velké Meziříčí) sehráli na zájezdu do Mostiště Tylovu „Paní Marjánku, matku pluku“. Zájem obecního úřadu ukázal, jak je nutné probudit v Mostištích divadelní soubor.

★

Okresní poradna lidové tvořivosti v Opavě vyzývá všechny soubory v okrese, aby hlásily alespoň tři týdny před premiérou nácvik her. Poradna je ochotna vyslat do souboru své instruktory, kteří mohou svými radami přispět k dokonalejším inscenacím.

★

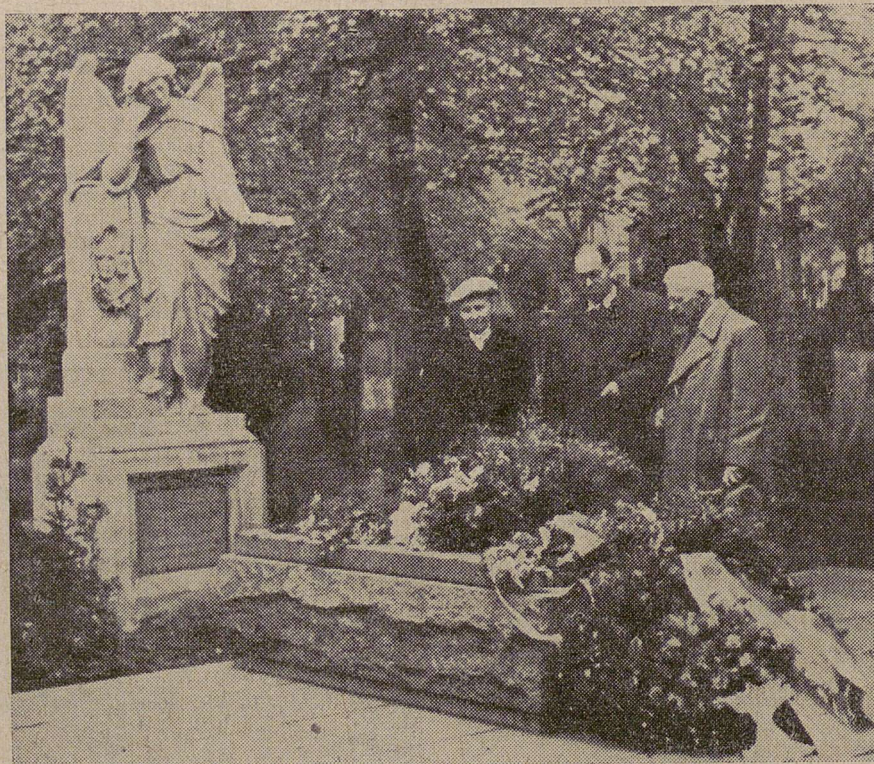
Do Horní Brusnice (okres Dvůr Králové) zjel soubor „Pochodeň“ královéhradeckých příslušníků ministerstva vnitra, který tu sehrál napínavou sovětskou hru „Nebezpečná křižovatka“. Čistého výtěžku v představení bude použito na dobudování kulturního domu. Je to jen další důkaz pomoci příslušníků ministerstva vnitra, kteří už předtím několikrát pomohli pracovními brigádami místnímu JZD.

ZE ŽIVOTA DRAMATICKÉHO KROUŽKU ZK-ROH VULKAN — HRÁDEK N. NISOU

Na rozhraní tří států, Československé republiky, Polské lidové republiky a Německé demokratické republiky, stojí městečko Hrádek nad Nisou, které čítá asi 5000 obyvatel, z čehož je polovina německé národnosti.

Na této výspě provádí zásluhou kulturní činnost závodní klub ROH národního podniku Vulkan a jeho dramatický kroužek.

Ve své práci si vede kroužek stejně dobře, snad mnohdy ještě lépe, než některé kroužky a závodní kluby ve vnitrozemí. Doba jeho trvání není sice dlouhá, ale ve svém programu má již hodně pestrých a kulturně dobrých podniků. Členové dramatického kroužku nacvičili do soutěže LUT 1954—55 divadelní hru K. Čapka „Matka“ a jejich chuť a píle projevila svoje výsledky tak, že jejich dramatický kroužek zvítězil v okresním kole LUT (okres Liberec) a při krajském kole, když tuto hru sehrál s nemalým úspěchem před kritickým a divadlo znalým obecnstvem v Železném Brodě, umístil se,

Účastníci Národní přehlídky v Plzni u Tylova hrobu

v opravdu silné konkurenci, starých, ostřílených jevištních pracovníků, na 5. místě v kraji Liberec. Celkem sehráli tuto hru devětkrát, a všude, kde Hrádečtí účinkovali, zaznamenala hra veliký úspěch.

Ještě při představeních Matky začal kroužek studovat veselohru Oty Šafránka „Kudy kam“ (Rozkvétající ženy) a dnes má již za sebou 5 představení této hry, zajíždí s ní na nejmenší místa svého okolí. Dramatický kroužek věnuje svou pozornost i nejmenším divákům. V tomto roce uvedl dvě pohádky: Čtverák hastrman a Kocour v botách.

Práce dramatického kroužku Vulkan a všech členů klubu nebyla lehká. Do vínku dostali starou, zchátralou budovu, kde při hraní se na herce díval stropem měsíc nebo přišlo (podle počasí). Dali se s chutí do práce a v neuvěřitelně krátkém čase byl každý, kdo vešel do budovy, která si vnějškem ponechala starý oprýskaný vzhled, překvapen, co zmůže chuť, dobrá vůle a lidská píle. Ze dobré vůle bylo dost, dokazuje skutečnost, že přihlášených 2000 brigádnických hodin, ke kterým se členové klubu zavázali, bylo překročeno a odpracováno přes 4000 brigádnických hodin.

V současné době nacvičuje dramatický kroužek divadelní hru J. K. Tyla „Paličova dcera“. Hru uvedou na scénu svého divadla ještě před zahájením dovolené.

Dále připravují velkou estrádu, kterou píší a sestavují členové dramatického kroužku a kterou uvedou na zakončení celostátní konference závodních klubů ÚVS chemie, která bude uspořádána v Hrádku n. Nisou. Závodní klub Vulkan zvítězil v celostátní soutěži tohoto svazu a umístil se na prvním místě vzorného závodního klubu.

Dramatický kroužek si vede vlastní kroniku i album fotografií, kde má všechny provedené hry zachyceny obrazem. V rámcovém plánu na rok 1955—56 jsou hry: J. K. Tyl „Paličova dcera“, Preissová „Gazdina roba“, Arbuzov „Šest zamilovaných“, Vrchlický „Noc na Karlštejně“, Vaňátko „Nezasmálka“, Stroupežnický „Naši furianti“ atd. Soubor plní své úkoly poctivě a věrně, že při jeho vážném vztahu k divadelní práci zvládne i tento náročný repertoár.

-J. A.-

HRAJEME

VASSU ŽELEZNOVOVOU

„Divadlo pracujících“ ZK-ROH Lihovar Krásné Březno si vybralo k desátému výročí osvobození naší vlasti Rudou armádou hru Maxima Gorkého: Vassa Železnovova. Byl to nemalý úkol a z počátku bylo také mnoho nedůvěřivých, kteří nevěřili, že na tuto hru soubor stačí svými schopnostmi. Byly i hlasy mimo soubor, které zrazovaly od práce na inscenaci. Soubor však přece jen chtěl vyzkoušet své síly a proto počáteční potíže překonal a hru skutečně nacvičil. Premiéra Vassy Železnovov

byla 29. dubna v Řehovicích, kam soubor pravidelně zajíždí s každou nacvičenou hrou. Představení se velmi líbilo. Některé chyby, které se vyskytly, byly pak probírány. Na druhém představení dne 14. května v Krásném Březně bylo již vidět zlepšený výkon celého kolektivu. Soubor dokázal, že lze hrát náročnější hru, když napnou všichni své síly. Ovšem, jediné pečlivé studium tehdejší doby, ve které se děj odehrává, přiblížilo dostatečně každému jeho postavu tak, že pochopil autorovu myšlenku a tu pak správně vyjádřil. Jako další hru připravuje soubor „Šeříkový sad“ od C. Solodara.

Soubor hraje pokrokové hry s přesvědčením, že jediné tak se může stát skutečným divadlem lidu.

OCHOTNICKÁ PREMIÉRA „ZAPADLÝCH VLASTENCŮ“

Dramatický odbor závodního klubu AZNP v Mladé Boleslavi „Kolár“, uvedl k výročí osvobození naší vlasti Sovětskou armádou premiéru dramatisace Raisových „Zapadlých vlastenců“. Bylo to první ochotnické provedení této hry po pražském Realistickém divadle. Mladoboleslavští ochotníci stáli před odpovědným úkolem nezůstat svému obecenstvu nic dlužni z celé bohaté pokladnice ryzího vlastenectví, kterým je tento zdařilý divadelní přepis Raisova díla. Slavnostní premiéry zúčastnili se i autoři dramatisace, členové Real. divadla Z. Nejedlého Dagmar Rybínová a František Horák.

Bohatý, přebohatý je děj Zapadlých vlastenců stěsnaný v pěti obrazech. Bohatý láskou k vlasti, láskou k českému národu, který se probouzí ze staleté poroby. Jak významná souvislost s výročí, na jehož oslavu byla hra sehraána. Nelze skutečně začít jinak než poděkování autorům za dílo, které dali našemu divadlu. Úspěch pražského provedení i ohlas, který tato hra měla u mladoboleslavského obcenstva, předpovídá jí mnoho repris. „Zapadlí vlastenci“ budou se jistě hrát po celé naší zemi. Desítky ochotnických souborů budou ji hrát ve městech i vesnicích, aby seznámily diváky s hrdiny Raisovy knihy. Nevím, zda jste i vy pocítili někdy touhu vidět postavy vaší zamilované knihy realizované. Já ano. A když jsem sledoval představení Zapadlých vlastenců, mluvili ke mně moji starí dobří známí. Pozdětínský kantor Čížek, jak se vypravuje do Prahy bez bot, které mu švec Adam ještě nedonesl. Farář Prokop Stehlík, který je více poctivým sedlákem nežli duchovním, zamlklý preceptor Karel Čermák a panna Albínka. Vesniční strejci: vejměnkář Roubal, kostelník Dolejš a zpěvák Škmořil. Ty všechny viděl jsem na jevišti a měl jsem z nich radost. Znovu jsem držel s Pozdětínskými proti cizácké zpučnosti poněmčilého myslivce při vlastenecké besídce, a dojímal se prostou a krásnou láskou Albínky a Karla.

H. Hlavičková v roli Albínky v nově dramatisaci Raisova díla „Zapadlí vlastenci“, kterou uvedl soubor ZK AZNP Ml. Boleslav

A jaké bylo provedení v režii J. Růžičky? Myslím, že velmi zdařilé. Vždyť sami autoři byli spokojeni a obecenstvo potleskem nešetilo. Vl. Svatoň v hlavní roli preceptora Karla podal jeden ze svých nejlepších výkonů. Prostý, citlivý, a zamlklý a při tom v bránění svého jazyka a vlastenectví odvážný. K Albínce něžný a nesmělý, vždy však pravdivý. A Albínka? Její představitelka H. Hlavičková byla skutečně raisovská, a to je ta nejlepší pochvala.

Pozdětínský farář byl místy trochu zbytečně důstojný a málo selský. Zato Roubal, Škmořil a Dolejš, to byli praví venkovští strejci. S nezbytnou fajfčíčkou a dobrým českým srdcem. Vejměnkář Roubal (M. Koniček) se svým humorem, vnukem „Flantou“ a kosem — svojí chloubou. Zpěvák Škmořil (K. Bělohradský) zarytý luterista s věčnou starostí, bude-li ještě po jedenačtyřicáté zpívat při pašijích evandelistu, „Jidáše nikdy, jen evandelistu!“. Nelze o všech postavách psát. Vystupuje jich celá řada a jedna hezčí než druhá. Velkým kladem představení byly sbory. Vždyť často celé jeviště bylo jimi zcela zaplněno, obzvláště dětmi z dětského souboru závodního klubu, kde pod vedením L. Nypla hrají pohádky. Vcelku dá se se vztáhnout poměrně slabší znalost rolí a příliš velké spoléhání na napovědu. Omluvou může být pouze nedostatek přípravy této těžké hry. Díky nepochopení místního Oblastního divadla v Mladé Boleslavi mohl soubor pouze jednou zkusit na jevišti mimo generálku. Bylo by správně vyřešit tento vzájemný poměr mezi ochotníky a profesionály k zlepšení a zpříjemnění kulturní práce ve městě.

Někteří členové souboru byli se ještě před představením podívat na pražské provedení, kde s. Horák i Rybínová ochotně provedli malé úpravy v textu a poradili, jak nejlépe hru nastudovat.

Mladoboleslavský Kolár zahájil cestu „Zapadlých vlastenců“ za čtenáři a milovníky Raisova díla. -pý

KDO JEDE ZDARMA NA XXV. JIRÁSKŮV HRONOV

Především: zdarma nejede, ale časopis Ochotnické divadlo poskytuje výherci Josefu Havlovi, Praha-Smíchov, Preslova 2, částku 1500 Kčs k umožnění pobytu na letošním jubilejním Jiráskově Hronově. Dalším výhercem: Milanu Trbuškovi v Be-

rouně II, čp. 350, Zdeňku Svobodovi, Benešov u Prahy čp. 566 a Václavu Časovi, Trnová, čp. 194, p. Horní Bříza u Plzně, náleží odměna podle jejich výběru: vstupenky do předních pražských i jiných divadel, divadelní literatura a maskérské potřeby.

SPRÁVNÉ VYLUŠTĚNÍ SOUTĚŽNÍCH OTÁZEK:

1. Z které hry je vzat následující úryvek?

Na frontě umírají lidi po stovkách. Víš o tom? Víš. Je ti to moc daleko? Tak: za humny u nás žijou taky lidi. Jako štvaná zvěř. Skrejvají se? Ne. Bojujou! Slyšelas o tom? Slyšela. — A ty tady mluvíš obchodně. S kým? S parchantem.

Odpověď: Úryvek je ze hry laureáta státní ceny Miloslava Stehlíka „Mordová rokle“, III. jednání, dialog ševce Hejla s jeho ženou.

2. Kolika a kterých hrubých chyb se dopustil maskér?

Odpověď:

1. Provedení vrásek (černá barva, rýsováno). 2. Umístění vrásek (šablona). 3. Světla (kolem vrásek). 4. Nakreslení řas (u starých typů). 5. Nakreslení obočí (u starých!).

3. Z které hry je vzat následující úryvek?

Hle, jiříčka, host léta, na chrámech jenž hnízdivá, svým bytem útulným nám dosvědčuje, jaký rajský dech

tu vábně vane; římsy tu ni vlysu ni pilíře ni koutku, by ten pták tam lůžko neměl visuté a plodnou svou kolébku. Kde jejich hnízda zřím a mláďata, tam voní vzduch.

Odpověď: William Shakespeare: *Makbeth*, I. dějství, 6. scéna, Banque. Překlad Ot. Fischera.

4. Kolik a jakých chyb vidíte na připojené scéně posledního obrazu hry bratří Mrštíků *Maryša*? (Na fotografii byla výtvarníkem znetvořena scéna.)

Odpověď: a současně posudek odpovědí soutěžících napsal náš spolupracovník ing. ařch. Vl. Mráz na III. straně obálky v tomto čísle.

5. Tajenky křížovky: Zvyšováním kultury jevištní řeči uskutečnime Nerudův odkaz, aby krásný jazyk pomáhal myšlenkám k vítězství. — Herec je na prvním místě mluví umělec.

6. DIVADLO.

7. Poslední soutěžní úkol: příspěvek do časopisu Ochotnické divadlo. Otiskujeme příspěvek výherce soutěže. K ostatním příspěvkům se ještě vrátíme.

JOSEF HAVEL R.O.R. (Role-Ochotník-Rodina)

Ono se vám, P. T. redaktoři, řekne: „Napište článek!“ Ale jak a o čem? Copak jsem já nějaký spisovatel? Mohu já, obyčejný ochotnický smrtelník, psát třeba něco z dějin divadelnictví? Nebo směle napsat kritiku nějakého představení? (Aby mi to pak oplatili, ne?) Nebo psát o situaci v souboru? (To bych páchl do vosího hnízda!) Nepřináším už dost velkou obět, když hraji divadlo? Buduji kulturu! Neříkejte, že divadlo hraje kdekdo. Málokdo jistě tak úspěšně jako já!

Ano, už víc než patnáct let pracuji na odkazu všech českých divadelních velikanů. Co vody už utéklo od chvíle, kdy jsem vstoupil na jeviště v roli strážníka v klasické hře „Života klam — zradí se sám“. Provedl jsem vyšetřování podvodu s takovým citem, že každému bylo jasné, že jsem nevšední talent. Celé dva roky jsem pak tvořil všechny uniformované postavy a mnoho nescházelo, aby se vojsko a policie chodili povinně na mne dívat jako na svůj vzor.

Pak přicházely jiné, stále větší role — a dnes? Účinkuji ve třech souborech a další čtyři mi nabízejí angažmá. Jsem povznesen nad manželčiny poznámky „ty a Vojan“ a podobné. Ona si myslí, že svými jedovatostmi může ubíjet mé vlohy proto, že sama také někdy hraje! Prostě žárli na mou slávu, to je to!

Jen kdyby nebylo těch potíží s učením rolí. Trpím totiž fixní ideou, že než vlezu na scénu, musím umět roli. A tady je kámen úrazu: kdy a kde se učít? Zvláštní pracovní pro učení mi bytový úřad nepo-

volil a proto je nutno učít se v bytě v kruhu rodinném.

Nejlépe se učí nahlas. Začnu si tedy říkat Lope de Vegovy verše ze hry „Sedlák svým pánem“. Vžívám se do svého krále, dávám do hlasu ledovou jízlivost — až mne mrazí v zádech — a najednou se ozve: „Tohle má být král? Vždyť to mluvíš jako Strachotu ze »Ženichů«. Tobě je to jedno — feudál jako feudál, že? A šetři gestem, vypadáš jako polámaný větrný mlýn!“

Nesnesitelná ženská. Vrhnu k plotně a postavě u ní atomový pohled a odcházím do vedlejší místnosti. Potřebuji tak nějaké kuchyňské poznámky! Zavírám dveře a znovu se pouštím do monologu. Pomalu se rozezhívám, ano, teď je to pravé. Verše lehounce plynou, nechávám se jimi unášet, konečně, tohle bude pravý král — jen tak dál...

„Ci čulat,“ hlásí mi dcera, která si hrála dosud tiše s vláčkem. Snažím se ji ignorovat. „Ci čulat,“ opakuje však tvrdošíjně a dodává s přízvukem, který věští neodvratně se blížící katastrofu — „Bude počula-la!“ Kapituluji. Odkládám s povzdychem královský majestát a vracím se ke svým občanským povinnostem.

Po chvíli, když už jsem alespoň v duchu opět Jeho Veličenstvem, zpozoruji, že se s dcerou děje něco neobvyklého. Klátí se se strany na stranu, mává zuřivě rukama a něco nesrozumitelně pokřikuje. Vrazím do kuchyně: „Honem sem pojď, Markétě se něco stalo!“ Manželka přehledně situaci a klidně řekne: „Co by se jí stalo? Hraje divadlo! Neříkala jsem ti, že máš šetřit gesty?

A jdi pro uhlí!“ Do hloubi duše uražen odcházím do sklepa. Konec konců — tam budu sám a při štipání dříví si mohu opakovat roli — i když Jeho Veličenstvo do sklepa jaksi nepatří. Jen opatrně, aby se mi nestalo zase to, co při „sklepním studiu“ Karla Prokeše z „Mordové rolle“.

Tehdy jsem se rovněž uchýlil do sklepního zátíší a statečně si opakoval gestapáckého Karla. Štasten tím, jak jsem to pěkně procítil, vrátil jsem se nahoru. V mezaninu stál opuštěný kbelík na nedomytých schodech; z nevyžídaného hadru kapala melancholicky voda do přízemí. V prvním patře vyděšeně vykřikl ženský hlas, bouchly dveře, cvakl zámek. Doma hlášení: „Byla tu domovnice, abych šla dolů, že ses zbláznil, řveš prý ve sklepě a ona se tam bojí.“

Jakživ nepochopím, jak se ženatý herec může stát národním umělcem!

Zkusil jsem učít se cestou do práce a z práce. Za nějaký čas pozoruji, že si v tramvaji lidé opatrně ode mne odsedají a pozorují jejich vyděšené pohledy. Bože, copak je to tak divné, že si tiše povídám a krouším obličejem?

Právě jsem dostal velkou roli. Hlavní. Za půl roku možno ten text zvládnout. Hlavou mi táhnou zoufalé myšlenky. Jako země zaslíbená se mi před očima zjevuje pustá krajina... sibiřská tundra... nebo Sahara... Ano, Sahara, to je to pravé! Nekonečná pláň, nikde ani človíčka, jen písek, písek a sem tam nějaký had nebo velbloud. To by se to učilo! Zatím děti řvou, žena řeční, nikde trochu klidu... Proboha, poradte mi: Kde najdu místo, nepřístupné veřejnosti, abych se toho „Veřejného nepřítele“ přece jen naučil?

litaly tentokrát z prken jevišť Národních přehlídek.

*

V Plzni se zjistilo před zahajovacím představením Gorkého Na dně, že kulisy bubák vzal, jelikož se nedostavily. Veden neomylným detektivním čichem zjistil režisér, že odpovídají dosud na plzeňském nádraží. Sehnaly se povozy a kulisy šťastně dojezdy na místo určení, kterým byl Dům armády. Režisér se vrhl na kolena před pobíhajícími technickými personálem a zoufalým hlasem prosil, aby mu někdo s těmi kulisami pomohl. Odpověď byla nekompromisní. „My máme teď spoustu práce s tou Národní přehlídkou a na takové hlouposti nemáme čas.“

*

Povzdech porotce: „Tak se nedívám, že Tyl umřel v Plzni.“

*

Z přerovské diskuse o Hrátkách s čertem:

Porotce (o jevištní řeči): Já jsem tak záviděl těm ostatním, že se mohou koukat na představení. Při té

TRÍSKY

snaze zachytit každou vaši chybu jsem byl brzy ulítaný jak anděl Theofil.

*

Lucius: Vždycky se starám o své rekvisity. Husu jsem si připravil do křoví a pak jsem musel s jeviště zmizet, protože mě režisér zahnal do šatny, že prý při přestavbě se nemám na jevišti motat. Pak jdu na výstup s klidným svědomím — koukám, husa je pryč a křoví taky. Tak jsem dělal, že čichám kolem poustevny a zatím, přiznám se, vždycky jsem zaběhl do zákulisí a strašně nadával.

*

HLASY ZAHRANIČNÍHO TISKU

Z vážného newyorského činoherního repertoáru zvláště zaujímá hra Maxwella Andersona „Špatné símě“. Obsah hry je v podstatě tento: Kouzelné osmileté děvčátko zavraždí na jevišti tři lidi: školní kamarádku, které závidí dobrou známku, starší paní, která má hračku, již nechce dítěti dát, a pak sluhu, kterého podezírá z toho, že se dověděl o zločinech. Matka děvčátka, která se o zločinech doví, zjistí, že i babička byla vražedkyně, tudíž, že sklony děvčátka jsou dědičné, a proto děvčátko otráví a sama spáchá sebevraždu.

New York Post, 22. března 1955

Anglický kardinál Griffin zaslal televizní společnosti BBC protest proti tomu, že anglická televize vysílala o velikonoční neděli hru „Ro-

dinný portrét“, v níž se vyskytuje tvrzení, že Pán Ježíš měl pokrevné bratry a sestry, z čehož by vyplývalo, že Panna Marie nebyla vždy pannou.

Times, Londýn, 6. května 1955

RECEPT NA KRITIKU

Mnoho chvály, méně hany, kritika je hotova. Polichoť na všechny strany, čistý štít si zachováš.

Úvodem chval režiséra, pokloň se i autoru, zhodnoť klady jeho pera bez hlubšího rozboru.

Ódu zapěj na výpravu, rozjáš se nad hercem. Zvýšíš tím jen svoji slávu, příjemný se staneš všem.

Všechno pěkně po pořádku, hana aby odpadla, věnuj třeba i pár řádků personálu divadla.

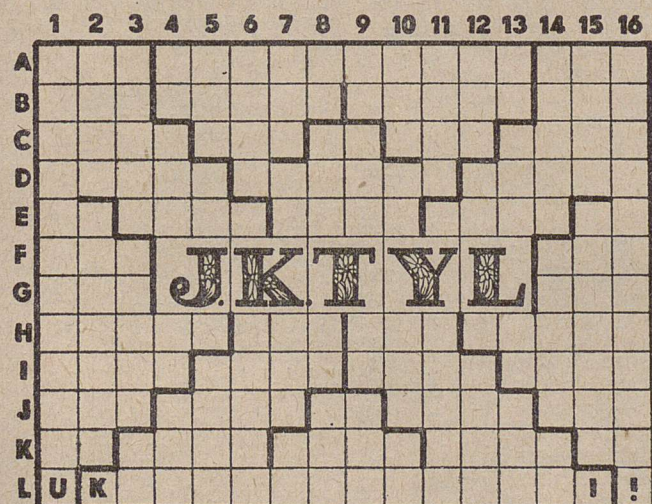
Závěrem pak na oplátku, v odstavečku maličkém, omluv řadu nedostatků. Budeš dobrým kritikem!

DOPIS ZAČÍNÁJÍCÍMU AUTORU

Tvůj příspěvek je velmi pěkný. Má však i malé nedostatky. Nijak se proto neulekni, že navracíme Ti jej zpátky.

Ty nedostatky jistě poznáš sám. Čest práci, nelen, znovu napiš nám!

NAŠE KRÍŽOVKA

VODOROVNĚ: A. Mužské jméno; první část tajenky; pakostnice. — B. Citoslovce vystihující hlas vrány (obráceně); chemický prvek značky Xe; staročeská krajina; včelí společenství. — C. Duchaprázdný nadšenec pro všechno módní; vydělaná kozlečí kůže; zkratka doušky v dopise; stejné souhlásky; vyzvání ke vstupu. — D. Druh plůžů užívaných jako platidlo i ozdoba ve střední Africe; dotěra; spřežení. — E. Slovensky

„jestli“; slétnutí (obráceně); příslušník národa v Pyrenejích; v řeckém báješloví bohyně umění a věd; slabika zakdákání. — F. Jemná mouka z oddenků kunkumy; nádoba z proutí. — G. Stejně souhlásky; citoslovce napodobující hlas trubky (obráceně). — H. Italské město; vybízeč citoslovce; zkratka Roku stranického školení; ovčí mládě. — I. Francouzský výtvarník na housle žijící v letech 1774–1830; domácí jméno Aloise; švédský historik; zmatek. — J. Domácké jméno Olgy; věnovati (obráceně); začátek abecedy; lysá (obráceně); citoslovce napodobující hlas automobilové houkačky. — K. Ruský souhlas; člen vymřelého národa; ohmatání; druh obilí; citoslovce vystihující ptačí hlas. — L. Druhá část tajenky.

SVISLE: 1. Třetí část tajenky. — 2. Ženské jméno; nosník. — 3. Okovat; kladná elektroda; plošná míra. — 4. Obrácená římská patnáctka; oční skla; mužské jméno. — 5. Peněžní poukázka; ruské mužské jméno; útok. — 6. Severoamerické město; ve fyzice veličiny určující jen velikost (ne směr). — 7. Psohlavec; náčinek; sibiřská řeka. — 8. Podpis anonyma; mohutný parkový strom; zkratka Akademie musických umění. — 9. Samohlásky lišící se tvrdostí; ošetřovatelka; hluboký mužský hlas. — 10. Závar do polévky; zksalá; slabika zakokrhání. — 11. Domácké pojmenování Anny; káně lesní. — 12. Vojenská řada; jugoslávské město; nestaré. — 13. Stejně samohlásky; doslechnutí; snížený tón „h“. — 14. Kovová vlákna; hejkat; zkratka senhora. — 15. Italské město; obal stočený do trubky. — 16. Čtvrtá (poslední) část tajenky.

Pomůcka k luštění: D. Kaury. — F. Koa. — H. Asola. — I. Rode; Alin. — 6. Enid. — 15. Nola.

KNIHY PRO NÁS

V krásné knižní úpravě vydal v poslední době ORBIS tyto novinky: v edici klasických her tragedii Williama Shakespeara „ROMEO A JULIE“ v překladu E. A. Saudka s doslovem Zd. Stříbrného (stran 204, váz. Kčs 21,90), slavnou anglickou komedii R. B. Sheridana „ŠKOLA POMLUV“ v překladu J. Z. Nováka, s doslovem F. Tetauera (stran 176, váz. Kčs 17,30). „PANENSKÉ SLIBY“ Alexandra Fredra (z polštiny přeložili M. Janišová a O. Ornest, doslov napsala M. Janišová; stran 204, váz. Kčs 16,90), a útočnou satiru Vladimíra Majakovského „ŠTĚNICE“ v překladu a s doslovem J. Taufera (stran 72, váz. 10 Kčs). Ze současných her vyšly: Nazim Hikmet „LEGENDA O LÁSCE“, přeložil F. Šec, doslov napsal Vl. Horáček (stran 88, váz. 12 Kčs), v nové verzi Pavel Kohout „DOBŘÁ PÍSEŇ“ s autorovou předmluvou a písněmi R. Drejsla (váz. Kčs 10,50), A. S. Makarenko - Miloslav Stehlík „VLAJKY NA VĚŽÍCH“, doslov J. Balvína (stran 128, 6 stran obraz. příloh, váz. Kčs 15,70), německá satirická komedie Heinara Kippharda „HLEDÁ SE SHAKESPEARE“ v překladu a s doslovem B. Mencáka (stran 96, váz. Kčs 12,20) a hra Jaroslava Janovského o Vincentu van Goghovi „HLEDAČ SVĚTLA“ s doslovem O. Šafránka (stran 64, váz. Kčs 9,70).

Uvedené svazky si můžete zakoupit v každé prodejně n. p. KNIHA nebo v knižních koutech prodejen JEDNOTY. Pokud je nebudou mít tyto prodejny, objednejte je ve speciální prodejně divadelní literatury n. p. KNIHA 2069, Staroměstské nám. 16, Praha 1 (tel. 22-17-87).

*

Ústřední dům československé armády vydal SBORNÍK JEDNOAKTOVEK SVĚTOVÝCH KLASIKŮ, který sestavil Přemysl Wies-

ner. Předmluvu napsal dr. Vladimír Horáček, poznámky dr. Vladimír Horáček, Přemysl Wiesner a Valerie Kuchařová a doslov Přemysl Wiesner. Kostymní návrhy nakreslil Jan Kubíček. Sborník obsahuje i dosud nevydané aktovky mistrů světové dramatiky Moliéra, Cervanta, H. Fieldinga, Z. Mörice, I. Franka, M. Kropivnického, J. G. Tajovského, J. Vrchlického, A. Jiráka a J. Palackého a Monolog svobodného střelce ze Zlamané Lhoty od neznámého autora. Sborník je zároveň pestrý. Obsahuje bujné frašky, útočné satiry i ošesná dramata. Výběr i knižní zpracování je velmi záslužným činem a naše soubory uvítají i dokonalé poznámky k jednotlivým hrám, které jsou skutečnou pomůckou k inscenacím. Sborník se stane jistě nepostradatelným materiálem našich souborů pro jejich vystoupení na estrádách a kulturních brigádách. (Stran 201.)

*

Při korekturách tohoto čísla časopisu vrací se náš redaktor ze Slovenska, kde se zúčastnil III. celoslovenské přehlídky divadelních souborů LUT v Liptovském Mikuláši a v Levoči. Článek o této významné akci, již byla na Slovensku zakončena slovenská část celostátní soutěže (asi tisíce divadelních souborů), přineseme v příštím čísle. Z celoslovenské přehlídky však vítězně vyšly soubory, které se letos zúčastní XXV. Jiráskova Hronova. Uvádíme proto ihned alespoň jejich jména a repertoár: Osvětová beseda Sv. Jur (začínající soubor) — J. G. Tajovský, Ženský zákon; ZK Potravínář Trebišov — I. Bukovčan, Surovó drevo; ČSM Jelšovec (maďarský začínající soubor pro večer jinonárodních skupin) — G. Kováry, Rajta Rudi; ZK Slov. armaturky Myjava — E. Horvát, Tetky pletky; ZK OUNZ Lipt. Mikuláš — J. Buchanec, Prošćava.

PRAKTICKÝ KURS LÍČENÍ RUDOLFA KURELA

Text k snímku na zadní straně obálky

Hra: Bratři Mrštíkové: „Maryša“

Role: Lízal

Doba: devadesátá léta minulého století

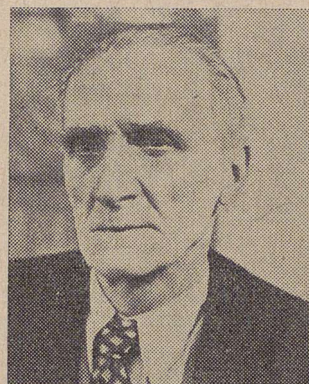
Charakteristika: starý sedlák, skrblík a mamonař, asi sedmdesátiletý vyschlý stařec

Popis masky: zvětřalá, zažloutlá tvář — č. 110 — silně prošeďivělý, řídký, přerostlý vlas, kosmaté obočí, téměř bílé, bílé neholené strniško

Detaily masky: oči — výrazné, pod převislými víčky — č. 74 a č. 8 — tváře — bezbarvé — rty — zčásti

zaličeny tělovou barvou č. 110 — nos normální, pouze vystínován — č. 65—78 a č. 74 — uši — pouze přeličeny tělovým ličidlem — zuby — zažloutlé — zubním lakem — světlá a stíny — rozloženy ve všech nerovnostech tváře — č. 65 a 78 — č. 74 — na snímku jsou patrné na všech světelných i tmavých plochách, vrásky — prokresleny pouze vlastní jemnou, změkčenou kresbou — č. 74 — strniško — provedeno naťukáním pórovitou gumovou houbou — pomocným ličidlem č. 65 a č. 74 — ruce — žilnaté, zaličeny č. 110 tekutým ličidlem.

* OCHOTNICKÉ DIVADLO
* ROČNÍK I ČÍSLO 7 ČERVENEC 1955
*

Národní umělec
S. K. NEUMANN

VYDÁVÁ
MINISTERSTVO KULTURY
v nakladatelství Orbis, národní podnik,
Praha 12

Rídí redakční kruh
Vedoucí redaktor Jiří Beneš
Redakce: Praha 12, Stalinova 3
telefon 226145—49

Vychází v polovině každého měsíce
Cena jednotlivého výtisku 3 Kčs
Účet u SBČs 137-3007

Tiskne Orbis,
tiskařské závody, n. p., závod č. 1,
Praha 12, Stalinova 46

Rozšiřuje Poštovní novinová služba (PNS),
objednávky přijímá každý poštovní úřad
i doručovatel

A 14818

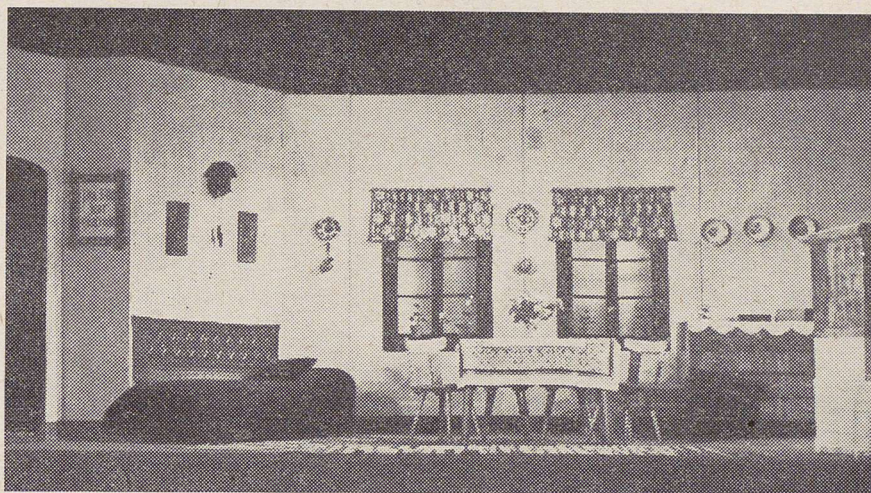
OBSAH

L. Pellikánová: S. K. Neumann — básník a bojovník	145
Vl. Semrád: Novými metodami přistoupit k Jiráskovým hrám! 146	
Z dějin ochotnického hnutí: Nové divadlo	147
Vítězslav Hulák: Sedmdesátiny divadla Svatoboj	148
Jiří Beneš: Signály z Plzně a ze Svitav	149
Slávka Dolanská: Po Národní přehlídce začínajících souborů . .	153
Hrsta nejlepších hereckých výkonů z Národních přehlídek	156
Křížem krázem Národní přehlídkou	158
SLOVO MÁ Miloslav Jeřábek, Václav Vondra a Jaroslav Sindelář	159
K. Rektorisová: Základy jevištní dílce (VI. lekce)	162
Z ochotnického života	164
Kdo jede zdamna na XXV. Jiráskův Hronov	166
Trásky	167
Knihy pro nás	168
Praktický kurs líčení Rudolfa Kurela	168

Na II. str. obálky Stránka cti, na III. str. obálky scénografická rubrika
Toto číslo mělo redakční uzávěrku v polovině června, vyšlo 17. 7. 1955

Učíme se dívat na scénu

Scéna je provedena jednoduše, prostě a účelně. Hru provedl soubor velmi dobré úrovně a proto se na scénu zadívejme pozorněji, budme v kritice přísnější a pokusme se vysvětlit, v čem by mohl soubor její provedení zlepšit. Scéna plně nevysvětluje charakteristicky hospodářské, sociální a místní prostředí dané hrou. Z drobnějších závad: rodina vesnických zbohatlíků by asi nenahradila původní staré nádobí průmyslově vyráběným keramickým folklorem, staré selské židle nábytkem, který byl asi vyroben pro zábavní podnik v rádobě slovenského stylu. Hodiny zavěšené nad pohovkou lze těžko natahovat. Rámeček s náboženským textem bývá obyčejně nad dveřmi. Scéna je i ve své jednoduchosti příliš aranžovaná a nezabýdlená.

Scéna ze hry M. Matušíkové „Kristina“, sehrané souborem ZK Pal Magneton, Kroměříž na Národní přehlídce ve Svitavách

SCÉNA MARYŠI POD LUPOU

Soutěž „Zdarma na XXV. Jiráskův Hronov“ je ukončena, odpovědi ohodnoceny, a určeno pořadí. Jednou ze soutěžních otázek, u kterých bylo zvláště třeba prokázat bystrost, postřeh, schopnost logicky uvažovat a jiné schopnosti téměř detektivní, byla otázka o počtu a druhu chyb na scéně pro divadelní hru.

Jeden ze soutěžících napsal, že scéna se nápadně podobá scéně, ve které Maryšu sehrálo Slovácké divadlo, ale „že se nepamatuje, že by tam bylo tolik chyb“. Oba postřehy jsou správné. Kajicně doznáváme, že jsme použili scénu Slováckého divadla a na jevišti v Hronově provedli v ní deset zásahů a snímek použili pro soutěž. O tom, že se jedná o scénu Slováckého divadla, jsme se dověděli, až když bylo pozdě, omlouváme se dodatečně a rovněž se omlouváme výtvarníkovi, že jsme provedli úmyslné zásahy do jeho díla. Polehčující okolností je, že se tak stalo z důvodů instruktážních, výchovných a tedy celkem ušlechtilých.

Všech deset chyb jsme provedli dodatečně, záměrně a pokud soutěžící hledali chyby na vlastním, původním řešení scény, byly to námitky vesměs neopodstatněné a chybné. Jedině snad námitku, že umístění kříže neumožňuje Maryše provést dobře její scénu pod krucifixem, možno pokládat za správnou. Další připomínky k způsobu osvětlení scény (stíny trámů na zadní stěně) jsou rovněž správné, ale scéna byla osvětlena tak, aby bylo možno pořídit

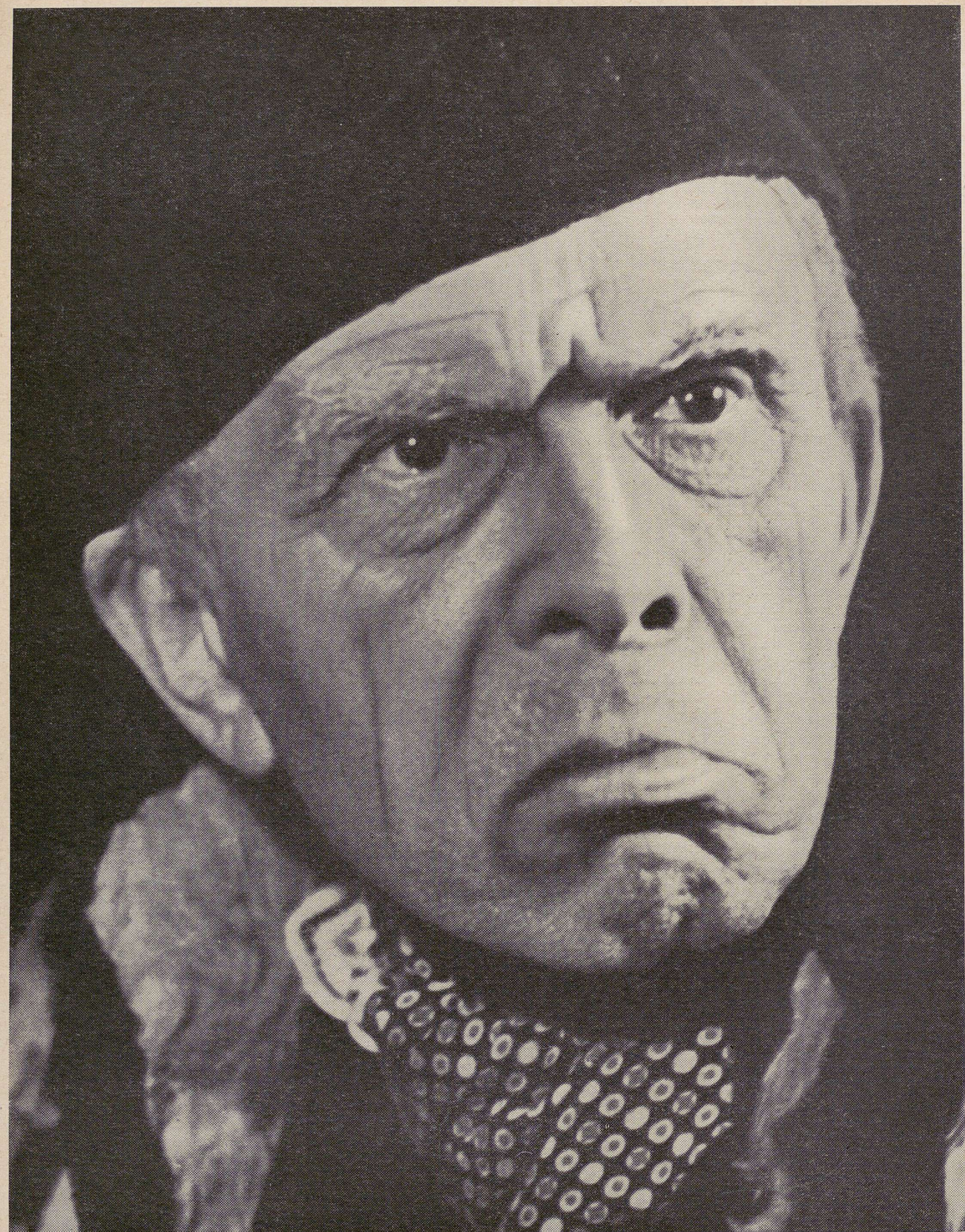
ostrý snímek a ne tedy s hlediska vyložené výtvarného. Přesto reprodukce byla dost nezřetelná a uhádl-li někteří soutěžící, že vedle dveří visí zrcadlo s reklamou na kosmetické výrobky, pak prokázali bystrozrakost skutečně obdivuhodnou. Tedy zrcadlo a ne „nástěnka“ jak hádají jiní. I nápis „Východočeské mlýny, n. p.“ rozluštil neméně bystrozraký Josef Havel z „Tisku“, který pracoval při luštění této otázky pomocí silného zvětšovacího skla, několika špiónážních organizací a vrozené inteligence. I když takto použil některé, nevyložené povolené prostředky a vlastně luštil kolektivně, byl uznán devíti správnými odpověďmi zralým pro umístění mezi pěti nejlepšími soutěžiteli v této kategorii, aby posléze, rozluštit neméně vtipně další otázky a s pomocí Štěstěny vyhrál celou soutěž.

Abychom neztížili celou soutěž, volili jsme jen chyby poměrně snadno luštitelné a úmyslně jsme se vyhnutí chybám, týkajícím se otázek výtvarných nebo vhodnosti řešení scény pro tuto hru. Většina soutěžících také tyto věcné chyby hledala. Překvapilo ale mnoho odpovědí, z nichž je patrné, že soutěžící vycházeli jen z doslovného textu scénického předpisu autorů hry a vytýkali, že na scéně není na př. postel, která nehraje, ale je předepsána, nebo že pec je napravo, ačkoliv má být nalevo. Domníváme se, že není nutné dodržovat doslova autorův předpis a že rozhodující je pojetí a způsob aranžmá režiséra hry. Často rozměry a situace jeviště omezují a

mění tyto požadavky. Mnoho soutěžících nesouhlasilo s umístěním zábradlí u dveří, někteří jen proto, že není předepsáno, jiní z důvodů závažnějších. Značně se rozcházely názory na obrazovou výzdobu. Jedni nesprávně považovali za nevhodné obrázky svatých u stropu, jiní zase správně podotýkali, že v truhle by byly pravděpodobně obrázky svatých a ne fotografie filmových hvězd. Vávra skutečně nesbíral fotografie filmových hvězd, ani nebyl kapitánem fotbalového mužstva, jak se obává jeden ze soutěžících. Ten putovní pohár na stole je ve skutečnosti moderní keramická váza, která tam byla dána úmyslně. Ostatní chyby, jako řecký meandr, nesourodý nábytek, elektrické osvětlení, truhla mezi dveřmi byly objeveny celkem hravě. Je nám jen nepochopitelné (máme-li na mysli zřetelnost reprodukce), že byl odhalen fakt, že krabice na peci je od margarínu.

Soutěžící prokázali, že mají nejen bystrý zrak a že dovedou věcně uvažovat. Prokázali také svými 76 správnými odpověďmi, že jsme je přece jen trochu podceňovali a že byli schopni zdolat otázku mnohem obtížnější. Množství odpovědí, které si všímaly toho, co na scéně hraje a co tam není nezbytné, co tam vůbec nepatří a co zas naproti tomu vytváří prostředí, svědčí o tom, že ochotníci se učí promýšlet do hloubky a do detailu nejen herecký výkon, ale inscenaci jako celek, aby na celém představení nebylo nic náhodného a nahodilého.

Ing. arch. VI. Mráz

**PRAKTICKÝ KURS LÍČENÍ
RUDOLFA KURELA**

Hra: Bratři Mrštíkové, Maryša. Postava: Lizal. Herec: J. Havlasa (soubor ZK Karborundum, Benátky n. Jiz.). Maska: R. Kurel. Snímek: K. Minc. Popis masky je na poslední straně časopisu.